

”Utan lek, inget lärande vare sig leken är fri eller inte”

En kvalitativ studie om hur den fria leken påverkar barns
sociala utveckling

Emelie Vesterlund & Sofia Eklund

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Socionom

Vasa 2025

EXAMENSARBETE

Författare: Emelie Vesterlund & Sofia Eklund

Utbildning och ort: Socionom (YH), Vasa

Inriktning: Småbarnspedagogik

Handledare: Alexandra Båsk

Titel: "Utan lek, inget lärande vare sig leken är fri eller inte" – En kvalitativ studie om hur den fria leken påverkar barns sociala utveckling

Datum: 4.5.2025 Sidantal: 46

Bilagor: 2

Abstrakt

Syftet för vårt examensarbete är att undersöka betydelsen av den fria leken för barns sociala utveckling. I vårt examensarbete använder vi oss av en kvalitativ forskningsmetod där vi kopplar teori med att intervjua pedagoger på ett daghem för att få en djupare förståelse av deras syn på lekens betydelse.

Resultatet visar att den fria leken spelar en central roll i barnens sociala utveckling. Genom leken lär sig barnen att samspela, kommunicera och hantera konflikter. Undersökningen belyser även hur leken stärker barnens självkänsla genom att ge dem möjlighet att utforska roller och uttrycka sig i en trygg miljö. Vidare framkommer även att vänskapsrelationer utvecklas genom lek, där barnen lär sig att samarbeta och förstå sociala normer.

Pedagogernas roll i den fria leken är avgörande. De skapar förutsättningar för leken genom att erbjuda en stimulerande miljö och stödja de barn som har svårt att delta. Undersökningen visar att en balans mellan vuxenstyrd lek och barnens egen initiativförmåga är viktigt för att maximera positiva effekter.

Slutsatsen är att den fria leken är en väsentlig del av barnens sociala utveckling och bör prioriteras i småbarnspedagogiken. Pedagogerna bör medvetet främja leken genom att skapa inkluderande och inspirerande lekmiljöer där alla barn ges möjlighet att delta och utvecklas.

Språk: Svenska

Nyckelord: Småbarnspedagogiken, social utveckling, den fria leken, pedagogernas roll

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Emelie Vesterlund & Sofia Eklund

Koulutus ja paikkakunta: Sosionomi (AMK), Vaasa

Suuntautumisvaihtoehto: Varhaiskasvatussom rubrik

Ohjaaja(t): Alexandra Båsk

Nimike: ”Ilman leikkiä ei ole oppimista – oli leikki sitten vapaata tai ohjattua” - Laadullinen tutkimus siitä, miten vapaa leikki vaikuttaa lasten sosiaaliseen kehitykseen

Päivämäärä: 4.5.2025 Sivumäärä: 46

Liitteet: 2

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia vapaan leikin merkitystä lasten sosiaaliselle kehitykselle. Opinnäytetyössämme käytämme laadullista tutkimusmenetelmää, jossa yhdistämme teoriaa ja haastattelemme päiväkodin kasvattajia saadaksemme syvällisemmän ymmärryksen heidän näkemyksistään leikin merkityksestä.

Tulokset osoittavat, että vapaalla leikillä on keskeinen rooli lasten sosiaalisessa kehityksessä. Leikin kautta lapset oppivat olemaan vuorovaikutuksessa, kommunikoimaan ja käsittelemään konflikteja. Tutkimus tuo myös esiin, kuinka leikki vahvistaa lasten itsetuntoa antamalla heille mahdollisuuden tutkia erilaisia rooleja ja ilmaista itseään turvallisessa ympäristössä. Lisäksi ilmenee, että leikin kautta syntyy ystävyysuhteita, joissa lapset oppivat tekemään yhteistyötä ja ymmärtämään sosiaalisia normeja.

Kasvattajien rooli vapaassa leikissä on ratkaiseva. He luovat edellytyksiä leikille tarjoamalla virikkeellisen ympäristön ja tukemalla lapsia, joilla on vaikeuksia osallistua. Tutkimus osoittaa, että aikuisohjatun leikin ja lasten oman aloitteellisuuden välillä on tärkeää säilyttää tasapaino positiivisten vaikutusten maksimoimiseksi.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vapaa leikki on olennainen osa lasten sosiaalista kehitystä ja sen tulisi olla etusijalla varhaiskasvatuksessa. Kasvattajien tulisi tietoisesti edistää leikkiä luomalla osallistavia ja inspiroivia leikkiympäristöjä, joissa kaikilla lapsilla on mahdollisuus osallistua ja kehittyä.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Varhaiskasvatus, sosiaalinen kehitys, vapaa leikki, kasvattajien rooli

BACHELOR'S THESIS

Author: Emelie Vesterlund & Sofia Eklund

Degree Programme: Bachelor of Social Services, Vaasa

Specialisation: Early childhood education

Supervisor(s): Alexandra Båsk

Title: "Without Play, There Is No Learning—Whether the Play Is Free or Structured" – A Qualitative Study on How Free Play Affects Children's Social Development

Date: 4.5.2025 Number of pages: 46 Appendices: 2

Abstract

The purpose of this thesis is to examine the significance of free play for children's social development. In our study, we use a qualitative method, combining theoretical research with interviews conducted with preschool educators to gain a deeper understanding of their perspectives on the importance of play.

The results show that free play is an essential central role in children's social development. Through play, children learn to interact, communicate, and handle conflicts. The study also highlights how play strengthens children's self-esteem by allowing them to explore roles and express themselves in a safe environment. Furthermore, it emerges that friendships develop through play, where children learn to cooperate and understand social norms.

The role of educators in free play is crucial. They create conditions for play by providing a stimulating environment and supporting children who struggle to participate. The study indicates that a balance between adult-led play and children's own initiative is important to maximize the positive effects of play.

The conclusion is that free play is an essential part of children's social development and should be prioritized in early childhood education. Educators should actively promote play by creating inclusive and inspiring play environments where all children have the opportunity to participate and develop.

Language: Swedish

Key words: Early Childhood Education, Social Development, Free play, pedagogues role

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Vad är den fria leken?	2
4	Social utveckling	4
4.1	Social utveckling och anknytning	5
4.2	Barns självkänsla och självförtroende	7
5	Den fria lekens betydelse för vänskapsrelationer	8
5.1	Lekens roll i att skapa gemenskap	9
5.2	Vänskapens utveckling genom barndomen	10
6	Pedagogernas betydelse i barns lek	11
6.1	Pedagogernas roll i den fria leken	11
6.1.1	Parallell lek	12
6.1.2	Pedagogerna som lekkamrat	13
6.1.3	Play tutor (lekhandledare)	13
6.1.4	Spokesman for reality (Verklighetens talesperson)	13
6.2	Miljön där den fria leken utspelar sig	14
6.3	Stöd till barn som har svårt att vara med i den fria leken	15
7	Olika teorier om den fria leken	16
7.1	Lekteori enligt Jean Piaget	16
7.1.1	Piagets fyra utvecklingsstadier	16
7.1.2	Piagets tre olika leksorter	18
7.2	Lekteori enligt Lev S. Vygotskijs	19
7.3	Lekteori enligt Erik H. Erikson	21
7.3.1	Eriksons tre lekstadier	21
7.4	Lekteoriernas inverkan	23
8	Metoddiskussion	24
8.1	Undersöknings genomförande och datainsamling	24
8.2	Etik och datasekretess	25
8.3	Analysmetod	26
9	Resultatredovisning	27
9.1	Barnens sociala utveckling	27
9.1.1	Barnens vänskapsband utvecklas genom den fria leken	28
9.1.2	Barnens självkänsla och självförtroende stärks genom den fria leken	29
9.1.3	Konflikter som uppstår mellan barnen under den fria leken	30
9.2	Den fria lekens utveckling på daghemmet	31
9.2.1	Utmaningar med att skapa en inkluderande miljö där alla barn kan delta i fri lek	32

9.2.2	Förändringarna i verksamheten för att utveckla den fria lek.....	34
9.3	Pedagogernas roll på barnens utveckling	34
9.3.1	Pedagogernas syn på barnens sociala utveckling	35
9.3.2	Stödja barn att delta i den fria leken	36
9.3.3	Tips för nya pedagoger gällande vikten av fri lek	38
10	Resultat och analys	39
11	Sammanfattning av resultat	41
12	Slutdiskussion.....	42
13	Litteraturförteckning.....	45

Bilaga 1 Intervjufrågor

Bilaga 2 Samtyckesblankett

1 Inledning

Leken har funnits så länge människan har funnits och är en stor del av livet. Barn har ett väsentligt behov av den fria leken och viljan att leka finns hos alla barn. Den fria leken är för barnen ett bra sätt att utforska roller i livet. Den ger barnen redskap för att hantera intryck och bereder dem med erfarenheter vilket hjälper dem i resten av livet. Den fria leken har även en väldigt positiv inverkan eftersom den ger en stor frihet, leken får själv styras av barnen och behöver inte ha ett specifikt mål.

Idag vet vi att den fria leken har en stor betydelse och är en central del av barnens liv samt en nödvändighet för barnens utveckling, allt från sociala till kognitiva utvecklingen. Förut ansågs den fria leken ofta som ett meningslöst tidsfördriv och något som saknade konkret värde. Idag har vi en helt annan syn, den fria leken ses som en väsentlig del av barns lärande och utveckling. Barn behöver tid för den fria leken, eftersom det är genom leken de utforskar världen, utvecklar sociala och kognitiva färdigheter och bearbetar sina känslor. (Ellneby, 2019, s. 14). De står även i FN:s konvention om barns rättigheter. I artikeln 31 punkt 1 står det hur barnen ska ha rätt till vila, fritid och lek. Detta anpassas till barnets ålder samt rätt att delta i det kulturella och konstnärliga livet. (*Barnkonventionen – fullständig version*, u.å.).

Varje barn är en egen individ, en person som utvecklas varje dag både fysiskt, psykiskt, intellektuellt och socialt. Varje barn ska ges den möjlighet hen behöver för att utveckla sina förmågor, behov och intressen. Även grunderna för småbarnspedagogiken (2022) lyfter fram barnens rätt. Inom småbarnspedagogiken är man bland annat intresserad av barnens sociala utveckling. Barnens sociala utveckling uppstår då barnet skapar sig själv i växelverkan med omvärlden genom till exempel fri lek. Pedagogernas arbetsuppgifter består av tolkning, inlevelse, kunskap, kreativitet och engagemang. Därför är det viktigt att alla pedagoger känner till barnens dialoger. (*Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022 | Utbildningsstyrelsen*, u.å., s. 38).

Leken sker överallt, den kan ske när som helst och var som helst. På daghemmet pågår barnens lek lika mycket under planerad verksamhet, som under utevistelsen eller den fria leken, vilket kanske är den lättaste formen av lek för pedagoger att se. Barnens lek kan också uppstå i andra situationer, kanske lite oväntade eller i det dolda. De kan vara när två kompisar håller på och klär på sig och hittar varsin strumpa, de sätter strumporna på sina händer och med hjälp av det är de två lejon som biter på varandra. De kan vara vid matbordet som ett barn formar en bil av en smörgås och börjar leka att han kör en bil på matbordet. Det enda som stoppar barnen från att leka är deras fantasi. (Öhman, 2019, s. 31).

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka betydelsen av den fria leken för barns sociala utveckling. Vi kommer att använda oss av kvalitativa intervjuer för att ta reda på hur pedagogerna ser lekens påverkan på barnens sociala utveckling, självkänsla och samspel samt hur de ser på lekens betydelse på daghemmet. Vi gör en avgränsning och benämner alla som arbetar på ett daghem för pedagoger oberoende av vilken utbildning de har.

Frågeställningarna som vi har:

1. Hur utvecklas barns sociala kompetenser genom den fria leken?
2. Inverkar den fria leken på barnens självkänsla och självförtroende?
3. Främjar den fria leken barnens vänskapsband mellan varandra?

3 Vad är den fria leken?

Jo den fria leken är en frivillig, ofta glädjefylld aktivitet som vanligtvis inte har något annat syfte än själva utövandet. Det går inte att tvinga någon till leken. Det är en viktig del av både barns och vuxnas liv och kan ta sig i uttryck i många olika former, som fysiska

aktiviteter, fantasilek, sociala spel eller kreativa sysselsättningar. För barn är lek avgörande för deras utveckling eftersom det stimulerar deras motoriska färdigheter, sociala förmåga och kognitiva processer. Genom den fria leken lär de sig om världen, interagerar med andra och utforskar sina egna känslor och gränser. Genom att delta i rollspel eller fantasilekar utforskar barn olika identiteter och roller. Detta kan hjälpa dem att förstå sin egen plats i världen, reflektera över sin egen personlighet och utveckla en känsla av självmedvetenhet och tillhörighet. (Jensen, 2013, s. 12).

Den fria leken erbjuder barn en unik möjlighet att utforska och pröva sina begränsade insikter och kunskaper i en fri och riskfri miljö. Inom lekens värld är allt som sker på låtsas, vilket gör det möjligt för barnet att testa gränser och roller utan verkliga konsekvenser. På så sätt fungerar leken som en testprocess för barnets självbild och identitet, samtidigt som den skapar förutsättningar för socialt samspel med andra. Vid tillfällen då barn i leken utvecklar och stärker sin självbild, antingen medvetet eller omedvetet, får de även inspiration från sin inre lekdrift. Barnet söker efter spänning och upplevelser där de kan använda och vidareutveckla sina färdigheter, oavsett om det handlar om sociala, kognitiva, emotionella eller estetiska aspekter. Det finns starka skäl att framhäva lekens sociala betydelse, eftersom social motivation enligt många teorier är grundläggande för den allmänna motivationen. Dessutom är den sociala drivkraften i lek och andra sammanhang centrala för hur barnet fungerar på de flesta andra områden av sitt liv. (Rasmussen, 2016, s. 16).

Vidare kategoriserar Rasmussen (2016, s. 88–89) leken utifrån barnets ålder och utvecklingsstadier, även om dessa lekformer fortsätter att vara betydelsefulla under hela barndomen. Genom att analysera lekens olika former kan pedagoger få insikter om barnets övergripande utveckling och identifiera barn som har svårt att delta i leken. Detta ger också möjligheter att anpassa lekmiljön så att alla barn får möjlighet att utvecklas och delta i leken på ett sätt som främjar deras sociala utveckling.

Leken är en central och betydelsefull aktivitet i barnens liv, man kan dela in den i fyra olika punkter. Första punkten är lekens egenvärde, den är värdefull i sig själv och utgör en viktig del av barnkultur. Barnen leker för att det är roligt och engagerande, inte för att uppnå ett specifikt mål. Andra punkten är att leken ska vara utforskande och lärande, genom leken får barnen nya erfarenheter och utvecklar sin fantasi. De lär sig att hantera utmaningar, kommunicera och förstå omvärlden på ett naturligt sätt. Tredje punkten är att leken främjar sociala kompetenser och socialisering, den hjälper barnen att förstå och anpassa sig till sociala normer och system. Fjärde och sista punkten är att barnen lär sig samarbete och hur de kan relaterar till andra, vilket bidrar till deras sociala utveckling. Genom att pedagogerna observerar barns lek kan de få en djupare förståelse för barnens utveckling, behov och känslor. (Fagerli, Lillemyr & Søbstad, 2001, s. 80–81).

Den fria leken är en ovärderlig del av barns utveckling och välbefinnande. Genom lek får barn möjligheten att utforska sin omvärld, utveckla sin självbild och stärka sina sociala, kognitiva och emotionella färdigheter i en trygg och stimulerande miljö. Lillemyr (2013, s. 58–61) betonar att leken är inte bara ett verktyg för lärande, utan har också ett egenvärde där glädjen och engagemanget i själva aktiviteten är centralt. Pedagoger spelar en viktig roll i att observera och stödja barns lek för att säkerställa att alla barn ges möjlighet att delta och utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar. Genom att skapa lekvänliga miljöer och förstå lekens betydelse kan pedagogerna främja barnens sociala samspel, kreativitet och personliga utveckling på ett sätt som stärker dem inför framtiden.

4 Social utveckling

I det här kapitlet behandlar vi hur lagen inom småbarnspedagogiken (540/2018) används för att stärka barnens rätt till utveckling genom lek samt dess relevans. Barns utvecklingsstadier och hur de tar sig i uttryck kommer även behandlas samt den sociala utvecklingen hos barnen och hur självkänslan stöds genom leken.

Lagen om småbarnspedagogik (540/2018, 3 §) lyfter fram den fria lekens centrala roll i barns sociala utveckling. Lagen understryker att småbarnspedagogiken ska främja barnens allsidiga utveckling genom att ge dem utrymme för lek, särskilt den fria leken, som är viktig för att utveckla barnens sociala förmågor. Genom den fria leken lär sig barn att samarbeta, kommunicera och lösa konflikter, vilket stärker deras förmåga att interagera med andra. I paragraf 10 § framhålls vikten av att skapa en trygg och inspirerande miljö där barn kan delta i lek som stöder deras kognitiva, sociala och emotionella utveckling. Pedagoger har därmed en viktig roll i att underlätta och stimulera lek, som är ett naturligt sätt för barn att bearbeta sina upplevelser och utveckla empati samt sociala färdigheter.

4.1 Social utveckling och anknytning

Barn i daghemsåldern gör stora framsteg i deras sociala och psykiska utveckling då de är 9–24 månader. De blir mer medvetna om deras omgivning och försöker i sin tur upprätthålla närhet till en eller ett fåtal i deras omgivning, de knyter starkare band bland annat genom kroppsrörelser och uttrycksfullt beteende. Anknytningen blir djupare rent känslomässigt och barnet lär sig känna igen vissa personer samt utveckla tillit till dem. Barnet är även helt beroende av den vuxna då det kommer till omvårdnad och trygghet därför är anknytningen viktig. (Kreutz Wirfelt, 2014, s. 194–200).

Då barn är mellan 6–15 månader kan de gradvis börja förstå att föremål och personer finns, det vill säga barn utvecklar objektpermanens som är en viktig förmåga att utveckla. Då förmågan utvecklats kan barn förstå att objekt som exempelvis en leksak finns även om den inte syns och barnet kan leta efter leksaken. Barn kan även visa separationsångest om en förälder eller vårdnadshavare lämnar sitt barn på till exempel daghem, denna ångest är ett klart tecken på anknytning för barnet. Om objektpermanensen inte ännu är utvecklad antar barnet att personen försvinner, men efter hand lär sig barnet att de inte är övergiven utan att personen kommer tillbaka. (Kreutz Wirfelt, 2014, s. 189–205).

Kreutz Wirfelt (2014, s. 200–220) lyfter fram att tecken på anknytning som tar sig i uttryck hos barnen är behovet och viljan att söka kontakt och fysisk närhet men även att barnet kan vara blygt med främlingar, känna oro vid åtskildhet samt visa starka känslor då de återförenas med bland annat förälder eller vårdnadshavare. Barns medfödda temperament inverkar även på hur starka reaktioner de har vid separationer och hur de anknyter sig till vårdnadshavaren. Det viktiga för dessa barn är responsen de får, det kan antingen skapa en trygg eller otrygg anknytning. Ett tecken på en god anknytning är om barnet kommer till pedagogen för att söka tröst, trygghet och förståelse. Om denna trygghet följer med barn, vågar de utforska bland annat deras förmåga till socialt samspel genom exempelvis imitation och enklare lekar där barnet lär sig turtagning, samt hur andra reagerar i leken. Detta hjälper barn utveckla deras ökade självständighet, de börjar utforska sin omvärld mer aktivt. Trots detta behöver de ändå trygghet hos en vuxen om barnet själv söker det.

Genom att utforska och leka utvecklas barns ordförråd, språk samt självständighet, de kan då börja använda sina första ord och enkla fraser för att uttrycka behov samt önskemål. Denna förmåga förenklar det även för barnet att delta och förstå sociala interaktioner samt lösa enklare konflikter, detta bidrar till en bättre förståelse av sociala normer och regler. Empati och emotionell förståelse utvecklas, barn kan visa omtanke genom att trösta en ledsen vän. Barnet kan även börja hantera samt uttrycka mer känslor och leka parallellt med andra barn. (Kreutz Wirfelt, 2014, s. 224–231).

Alla barn behöver lära sig social kompetens. Detta tränas på daghem i samspel med andra barn i samma grupp, då lär barnen känna varandra, samarbete, vänta på sin tur, leda andra samt lösa konflikter. Barnen kan lära sig av varandra, de lär sig social kompetens i vardagliga situationer, som då barnen ska ta av och på ytterkläderna, vid måltiderna och allmänt i stunder som inte är fast organiserade. Social kompetens innebär även artighet och att visa tacksamhet. De sociala kompetenserna hjälper barnen att utvecklas socialt, samspela bättre med andra barn, hantera känslor och konflikter samt bilda en positiv självuppfattning. (Fagerli m.fl., 2001, s. 103–104).

Fagerli m.fl.(2001, s. 103–104) fortsätter med att beskriva hur barns sociala utveckling påverkas mycket av allt som händer runtom barnet. Men genom en god anknytning kan barnet våga utforska, stärka självkänslan, lära sig kommunicera och helt enkelt utvecklas till en person. De bästa förutsättningar för att utveckla det sociala stödet är genom de barnet får hemifrån, på daghemmet av pedagogerna och andra jämnåriga. De första åren är väldigt intensiva för barn så med tanke på det är det viktigt tålamod.

4.2 Barns självkänsla och självförtroende

Leken kan fungera som ett sätt för barn att bearbeta sina egna känslor och upplevelser. Genom att leka med andra får de möjlighet att uttrycka sina känslor på ett tryggt sätt och bättre förstå både sina egna och andras emotioner. Till exempel kan en lek där barnen spelar vuxna ge dem en chans att bearbeta sin uppfattning om vuxenvärlden och de regler som styr den. När barn dessutom lyckas i leken oavsett om det handlar om att vinna i ett spel, lösa ett problem med en vän eller ta ansvar i en roll, kan de uppleva en känsla av kompetens, vilket stärker deras självkänsla. Denna känsla av framgång och delaktighet är viktig för barnets sociala och emotionella trygghet och bidrar till deras övergripande välmående. (Lillemyr, 2013, s. 59–61).

Sociala och känslomässiga tillgångar är viktiga egenskaper för barns framgångar både på daghemmet, hemma och i samhället. Tillgångarna inkluderar bland annat vänskapsfärdigheter, empati, interpersonella färdigheter, känslomässig kompetens, självbild och självhantering. Välutvecklade sociala och känslomässiga tillgångar gör det möjligt för barn att bygga nära relationer, reglera och uttrycka sina känslor på ett socialt accepterat sätt, förstå andras känslor och behov samt utforska världen. Sociala och känslomässiga svårigheter kan dock leda till negativa konsekvenser, såsom svårigheter att förstå egna och andras känslor, problem med att reglera beteende och känslor samt att etablera relationer. Därför är det särskilt viktigt för daghemsbarnen att utveckla sociala och känslomässiga färdigheter redan från barndomen. (Cheng & Ray, 2016, s. 210–211).

Leken har en avgörande roll i barns sociala och emotionella utveckling. Genom lek får barn möjlighet att utforska sin identitet, bearbeta sina känslor och utveckla sin självkänsla samt sociala kompetens. Den fria leken, som betonas i lagen om småbarnspedagogik (540/2018, 10 §), är särskilt viktig eftersom den skapar en trygg och inspirerande miljö där barn kan utvecklas på egna villkor. Anknytning och social interaktion i tidig ålder lägger grunden för barnets självbild samt förmåga att skapa relationer, vilket i sin tur påverkar deras framtida sociala och emotionella välmående. Genom att främja lek och ge barn rätt stöd från både pedagoger samt vårdnadshavare skapas de bästa förutsättningarna för att stärka barnets självkänsla och självförtroende, vilket är avgörande för deras fortsatta utveckling.

5 Den fria lekens betydelse för vänskapsrelationer

Detta kapitel behandlar hur den fria leken inverkar på utvecklingen av vänskapsrelationer hos barn och vad barnen utvecklar under den fria leken. Även hur barnens sociala och känslomässiga utveckling påverkas av vänskapsbildning samt hur det stärks hos barnen och slutligen hur pedagogernas agerande kan inverka på barns vänskapsrelationer.

Den fria leken ger barn möjlighet att utveckla vänskapsband på ett naturligt och dynamiskt sätt. När barn leker utan strukturerad vuxeninblandning skapar de sina egna regler och samspelar på ett sätt som främjar samarbete, kommunikation och förståelse. I dessa lekstunder lär sig barn att förhandla, lösa konflikter och uttrycka sina behov, vilket är grundläggande för att bygga och upprätthålla vänskapsrelationer. Genom gemensamma aktiviteter får barn också möjlighet att utveckla empati och ömsesidig respekt, samt lära sig att acceptera och förstå varandras olikheter. (Samuelsson & Carlsson, 2008, s. 624–626).

Samuelsson & Carlsson (2008, s. 624–626) betonar att vänskap är en av de första och viktigaste sociala relationerna som barn utvecklar. Genom leken får barn en inblick i hur samhället fungerar i större skala. De lär sig förhandla, kompromissa och anpassa sig till andra, vilket hjälper dem att förstå sociala normer och förväntningar. Detta är en central del av deras socialisering.

I daghemmet påverkas barnens vänskapsrelationer av pedagogernas agerande. Det är vanligt att några barn utvecklar starka vänskapsband som ibland kan påverka gruppdynamiken. Det är dock viktigt att inte enbart se på dessa relationer som negativa utan också förstå de positiva effekterna av vänskap, såsom trygghet och emotionellt stöd för barnen. Att försöka splittra starka vänskapsband kan uppfattas som ett ingrepp i barnets integritet. (Åm, 1986, s. 74–77).

5.1 Lekens roll i att skapa gemenskap

Den fria leken är en gemensam aktivitet där barn ger handlingar, föremål och begrepp en mening. För att leken ska bli varaktig krävs en känsla av gemenskap och meningsfulla sammanhang, där barnen tillsammans utvecklar sociala regler och gemensam kunskap. Dessa kamratkulturer är centrala för vänskap, då de gör det möjligt för barnen att hantera problem gemensamt och utveckla trygga relationer. (Löfdahl, 2004, s. 41–44) Kamratkulturer innebär att barnen tillsammans utvecklar normer, rutiner, lekar och värderingar på daghemmet. På daghemmen, där barnen vistas tillsammans under långa perioder, uppstår en unik social miljö där de lär sig att navigera i och förstår de sociala spelreglerna för vänskap och samspel. (Löfdahl Hultman, 2014, s. 13–14).

Vidare tar Löfdahl Hultman (2014, s.13–14) upp barnen som tillhör samma kamratkultur. Barnen utvecklar gemensamma sociala kunskapssystem, där de lär sig hur vänskapsrelationerna fungerar i grupp. De får erfarenhet av att tolka och hantera sociala statuspositioner, förhandla om lekens innehåll och regler samt förstå vilka normer som gäller för inkludering och uteslutning. Vänskap handlar inte bara om att tycka om varandra utan också att förstå och acceptera de oskrivna reglerna för samhörighet. De innebär exempelvis att barnen lär sig vem som bestämmer i leken, hur rollerna fördelas och vilka som får vara med.

Vänskapens styrka ligger i barnens förmåga att förhandla och skapa gemensamma lösningar. Genom att samarbeta och anpassa sig efter varandras idéer lär de sig både att följa regler samt att skapa nya sätt att samspela, vilket gör vänskapsbanden starkare. Vänskapsrelationer kan vara kortvariga och långvariga, barnen bjuder ofta in varandra till lek även utanför sina närmaste vänskapsband. (Löfdahl, 2004, s. 41–44).

Rasmussen (2016, s. 16) hävdar att vänskap kännetecknas av samhörighet, glädje, positiva känslor och förtrolighet, men även konflikter och försoning. Genom lyckade lekar och samspel utvecklar barnen viktiga sociala färdigheter såsom samarbetsförmåga, flexibilitet och lyhördhet för andras interaktioner, samtidigt som de stärker sin egen röst och beslutsförmåga. Samtidigt är lekens dynamik skör och förändras snabbt, vilket gör att vissa barn lättare etablerar relationer medan andra har svårare att hitta sin plats.

5.2 Vänskapens utveckling genom barndomen

Redan vid två års ålder börjar barn visa anknytning till andra barn och kan sakna sina vänner när de inte är där. Vid fyra års ålder utvecklas deras samarbetsförmåga och barnen börjar leka mer samordnat. Den fria leken stärker vänskapsbanden på flera sätt, bland annat genom att barnen samarbetar för att uppnå gemensamma mål. De lär sig att kompromissa, dela med sig och ta hänsyn till varandras behov. När barnen leker tillsammans får de även möjlighet att sätta sig in i andras känslor, vilket främjar empati och social förståelse. Leken ger också utrymme för att skapa gemensamma minnen och upplevelser, vilket ytterligare stärker vänskapsrelationerna. (Tetzchner, 2016, s. 751–757).

Enligt Tetzchner (2016, s. 751–757) utvecklas vänskap gradvis genom barndomen och spelar en stor roll i social och emotionell tillväxt. Den fria leken är en nyckelkomponent i denna utveckling, då den hjälper barn att skapa och upprätthålla vänskapsrelationer, träna sociala färdigheter och förstå sociala normer. Genom lek lär sig barn att hantera konflikter, stärka sin kommunikation och bygga långvariga relationer. Dessa erfarenheter är viktiga inte bara under barndomen utan även i hela livet.

6 Pedagogernas betydelse i barns lek

Detta kapitel har omfattande information gällande pedagogens roll i den fria leken, hur viktigt pedagogernas inflytande är och påverkar barns utveckling gällande lek. Även hur pedagogen kan stödja barn utan att leken blir vuxenstyrd samt olika lekformer och pedagogers roller. Lekmiljöns betydelse tas upp, hur pedagogen kan skapa en god miljö för att väcka barns lekintressen. Avslutningsvis poängteras hur viktigt det är för den vuxna att inkludera barnen, men även hur pedagogerna kan stödja de barn som har svårt att komma in i den fria leken själva.

Som pedagog är det viktigt att man ger barnen utrymme till den fria leken, men om det behövs ska man hjälpa dem. Om en vuxen alltid är med i barnens lek är det inte samma sak som när barnen leker själva. De yngre barnen behöver ha hjälp för att utveckla den fria leken, till exempel kan de behöva ha hjälp att komma i gång med låtsasleken men att pedagoger sedan drar sig undan så de själva får utveckla leken. Leken spelar en central roll i barns utveckling, den ses som ett sätt att träna färdigheter, bearbeta upplevelser och utveckla kognition och social kompetens. Det finns inget enhetligt bevis för att mera lek leder till snabbare utveckling, men leken främjar olika specifika färdigheter. En mera lekbetonad undervisning i pedagogiken leder till ett mer socialt deltagande men inte nödvändigtvis till bättre inlärning. (Tetzchner, 2016, s. 625–626).

6.1 Pedagogernas roll i den fria leken

Även om barn ofta leker själva på daghemmet och gärna gör det utan pedagogernas ingripande spelar pedagogerna en viktig roll i att skapa goda förutsättningar för den fria leken. När pedagogerna inte är involverad riskerar barn att lära sig oönskade beteenden, som till exempel att använda våld för att lösa konflikter. Även om pedagogerna inte medverkar kan barnen utveckla sociala och känslomässiga färdigheter omedvetet, vilket hindrar deras förmåga att hantera känslor och användning av coping-strategier. Vilket är olika strategier hur man ska hanterat stress, svårigheter eller påfrestningar. De kan vara

problemfokusering där man försöker lösa problemet eller känslfokuserade, hur man hanterar känslorna som problemet väcker. (Kirk & Jay, 2018, s. 475–476).

Rasmussen (2016, s. 88–89) betonar att det är pedagogernas ansvar att säkerställa att barnen har tillgång till stimulerande material samt tillräckligt med tid och utrymme för lek. Vissa barn kan behöva extra stöd för att delta i sociala fantasilekar. Här kan pedagogerna vara närvarande, inspirera och uppmuntra till lek. Att förstå de olika typerna av lek hjälper pedagogerna att skapa bättre lekmiljöer som främjar barnens sociala kompetenser. Målet är att anpassa lekmiljön efter barnens behov och intressen. Lekens former och barns utveckling är starkt sammanlänkade vilket ger värdefulla insikter för pedagoger som vill stötta barn i deras lek. För att kunna identifiera och förstå olika former av lek är det viktigt att skilja på vad som faktiskt är lek och vad som inte är det. Barn kan ibland vara upptagna med att observera, prata eller byta mellan aktiviteter, vilket inte alltid betraktas som lek.

Planen för grunderna för småbarnspedagogiken (2022, s. 35-36) bestyrker att lärmiljön ska anpassas enligt barngrupp och behov. Det är pedagogernas roll i den fria leken att hitta en balansgång mellan att stödja och inspirera barnen utan att styra och begränsa deras kreativitet och initiativförmåga. Det finns olika sätt för en vuxen att delta i barns lek, det är viktigt att pedagogerna anpassar sitt engagemang efter barnens behov och lekens dynamik. (Åm, 1986, s. 41–47).

6.1.1 Parallell lek

En pedagog kan stödja barnens lek genom att delta parallellt, som till exempel genom att använda sig av samma material eller engagera sig i liknande aktiviteter. Studier visar att när en vuxen finns i närheten, även utan direkt interaktion, tenderar barn att upprätthålla en aktivitet längre. Pedagoger kan fungera som inspiration genom sitt agerande, exempelvis genom att visa nya sätt att använda material. Det finns dock en balansgång mellan att inspirera barnet och risken att begränsa dess kreativitet genom att introducera färdiga

lösningar. För att undvika detta bör pedagogen fokusera på att demonstrera tekniker snarare än att presentera slutprodukter. (Åm, 1986, s. 41–47).

6.1.2 Pedagogerna som lekkamrat

Åm (1986, s. 41–47) förklarar att när en pedagog går in i rollen som lekkamrat deltar hen aktivt i barnens lek, men på barnens villkor. De betyder att pedagogen deltar i en lek som redan är i gång, accepterar den roll som barnet tilldelar och lyssnar uppmärksamt och ställer frågor som utvecklar leken. En viktig aspekt i rollen som lekkamrat är att vara lyhörd för när och hur man ska delta utan att ta över. Vuxnas engagemang kan vara värdefullt i situationer där ett barn har svårt att koncentrera sig och hålla intresse för leken.

6.1.3 Play tutor (lekhandledare)

Fortsättningsvis säger Åm (1986, s. 41–47) att som lekhandledare fungerar man som en vägledare i leken. Till skillnad från lekkamrat har pedagogen här en mer undervisande roll, där fokus ligger på att utveckla barnets lekförmåga. Denna roll kan vara särskilt viktigt för barn som har svårt att komma i gång med låtsaslekar eller socialt samspel. Genom att vara lekhandledare kan man exempelvis introducera ett nytt lektema, ge förslag på hur en lek kan utvecklas eller hjälpa barn att samspela genom att fördela roller. Det är däremot viktigt att komma ihåg att en allt för styrd pedagog kan hindra barnens egen fantasi och motivation.

6.1.4 Spokesman for reality (Verklighetens talesperson)

Slutligen säger Åm (1986, s. 41–47) att i denna roll deltar inte pedagogen aktivt i leken genom att ta en roll, utan i stället genom att kommentera leken och koppla den till verkligheten. Detta kan ske genom att pedagogen ställer frågor eller gör observationer om vad som händer i leken. Denna roll är dock väldigt omdiskuterad. Forskning visar att vuxna som intar denna position riskerar att avbryta lekens flöde och i värsta fall få leken att spåra ur, snarare än att utvecklas. Om pedagogerna inte kommunicerar på barnens nivå kan detta skapa en kommunikationsklyfta som gör att barnen tappar engagemanget i leken.

6.2 Miljön där den fria leken utspelar sig

Lekmiljön har en stor betydelse, den ska vara stimulerande samt varierande. En god lekmiljö ska vara trivsamt och inbjudande för alla barn. Den ska ge möjlighet till både fri och styrd lek samt vara anpassad efter barnens behov och intressen. På daghemmen handlar det om att skapa en miljö där barnen kan utveckla sin sociala kompetens, prova olika roller samt uppleva trygghet i leken. Samtidigt ska miljön utformas för att stödja barn som har svårt att delta i leken och hjälpa dem att bygga en positiv självuppfattning. (Fagerli m.fl., 2001, s. 81–83).

Granberg (2004, s. 75–81) delar upp lekmiljön i den fysiska miljön och den psykiska miljön, båda aspekterna är avgörande för att främja den fria leken. För att skapa en miljö där barnen kan utvecklas genom lek behöver man ge utrymme för både spontanitet och struktur. Den fysiska miljön består av fasta ramar både utomhus och inomhus. Hur rummen och gården är utformad, vilka leksaker och material som finns samt hur det presenteras för barnen påverkar deras lek. Daghemmets miljö bör vara en plats fylld av inspirerande material och möjligheter till att utforska. En genomtänkt fysisk miljö ger plats för både vilda och stillsamma lekar, samt utrymme för barnen att dra sig undan när de behöver ha lugn och ro.

Den psykiska miljön handlar mera om lekklimatet och pedagogens inställning till lek. En stödjande och tolerant atmosfär där barnens leklust och initiativ värdesätts är avgörande för att den fria leken ska kunna utvecklas. Barnen behöver tid att komma in i leken, vara i den och avsluta den på sina egna villkor. Det är därför viktigt att undvika att avbryta leken i onödan för vuxenstyrda aktiviteter, en allt för schemalagd och planerad verksamhet riskerar att begränsa barnens fria lek. När alltför mycket fokus läggs på struktur och ordning kan barnens naturliga leklust dämpas. En flexibel miljö där barnen ges frihet att följa sin nyfikenhet och utforska omvärlden genom lek ger bättre förutsättningar för att utveckling och lärande. (Granberg, 2004, s. 75–81).

6.3 Stöd till barn som har svårt att vara med i den fria leken

Tetzner (2016, s. 576–578) tar upp att barnen, precis som vuxna, upplever sociala hierarkier där vissa är populära och andra mer utanför. Redan i tidig ålder förstår barn maktförhållanden och använder denna kunskap för att organisera leken. Leken kan både inkludera och exkludera, barn använder olika strategier för att hantera inträdet i leken, vilket kan vara både en utmaning och en möjlighet att stärka vänskapsband. Populära barn är ofta socialt kompetenta, samarbetsvilliga och fysiskt starka, vilket gör det lättare för dem att skapa relationer. De barn som upplever utanförskap har ofta svårare att hitta vänner och kan antingen vara aggressiva eller socialt tillbakadragna.

Pedagoger har en viktig roll i att stödja barn som har svårt att komma in i den fria leken. Genom att hjälpa dem utveckla sociala färdigheter såsom samarbete, empati och konfliktlösning kan man stärka deras självförtroende i sociala sammanhang. Individuell uppmärksamhet och medvetandegörande insatser i gruppen kan också främja inkludering, där barn uppmuntras att vara vänliga och stödjande mot varandra. Med rätt stöd kan även de barn som känner sig osäkra i leken hitta sin plats i gruppen och utveckla positiva relationer. (Tetzner, 2016, s. 576–578).

För att hjälpa barn som står utanför leken kan pedagogen börja med att observera och analysera vilka sociala och kommunikativa hinder barnet upplever. Om ett barn är blygt kan pedagogen skapa en trygg situation genom att inleda en lek och gradvis bjuda in fler barn. Att först leka ensam med barnet kan hjälpa barnet att förstå lekregler och sociala signaler, vilket i sin tur kan stärka barnets självbild och påverka hur andra ser på barnet. Genom att aktivt inkludera barnet i lekgemenskapen kan pedagogen bidra till en mer jämlik och trygg barngrupp. (Åm, 1986, s. 78–82).

7 Olika teorier om den fria leken

Den fria leken har länge varit ett viktigt ämne inom pedagogiken och psykologi, där många forskare genom åren letat efter svar samt utvecklat olika teorier för att förklara och förstå bland annat lekens roll i ett barns liv. Deras teorier ger oss många olika perspektiv på vad som händer hos barnen då de får leka fritt samt varför det är betydelsefullt och viktigt för deras utveckling. I det här kapitlet kommer tre inflytelserika lekteoriforskare tas upp, deras inverkan på forskning och deras syn på lek hos barn samt hur det förändrades.

7.1 Lekteori enligt Jean Piaget

Jean Piaget var en schweizisk psykolog som levde mellan 1896 och 1980, han är mest känd för sin revolutionerande forskning om barns kognitiva utveckling. Piaget intresserade sig för filosofiska frågor, speciellt kunskapsteori, där det forskas vad kunskap är samt hur du når kunskap. Piaget började forma teorier genom att först observera de egna barnen, hur de utvecklades genom lek och baserat på detta kunde han dra slutsatser samt göra mer omfattande studier på olika barn i varierande åldrar. (Jensen, 2013, s. 64–73).

Jensen (2013, s. 64–73) skriver även att enligt Piaget tänker barn annorlunda jämfört med en vuxen person. Barn bygger aktivt upp sin utveckling genom varierande erfarenheter, observationer samt interaktioner som kan uppstå under bland annat den fria leken. Baserat på Piagets observationer kring hans lekteorier, jämviktsteorier samt observationer kunde han dra slutsatser och formatera utvecklingsstadier där ett barns utveckling delas upp i fyra stadier.

7.1.1 Piagets fyra utvecklingsstadier

Det första är sensomotoriska stadiet 0-2 år. Under det här utvecklingsstadiet använder barnet sina sinnen som syn, hörsel, smak och känsel. Även barnets motoriska färdigheter så som att krypa används för att utforska och förstå omgivningen. Något viktigt som barnen

lär sig under detta stadie är objektpermanens, att ett objekt eller en person finns även om barnet inte ser det. Det andra stadiet i ett barns liv är det preoperationella stadiet 2-7 år. Under det här utvecklingsstadiet börjar barn utveckla förmågan att kunna symboliskt tänka. Förmågan att tänka i bilder eller kunna föreställa sig något, de kan även börja använda ord, bilder och andra olika objekt för att visa idéer och tankar. Barn i det här utvecklingsstadiet börjar även använda sin kreativitet och leka fantasilekar. Barnen kan dock ha svårt att förstå att andra barn kan ha olika perspektiv och åsikter än de själva samt att det finns även begränsningar i deras logiska tänkande. (Elkind, 1974, s. 50–68).

Elkind (1974, s. 50–68) nämner även andra stadier men vi fokuserar på de två första stadierna, eftersom det hänger ihop med vår målgrupp av barn i åldern för daghem. Trots det kan vi i korthet nämna de andra stadierna som Piaget kom fram till. Under det konkret-operationella stadiet, 7–11 år, lär sig barnen tänka logiskt, få mer perspektiv, social medvetenhet, kunna lösa konkreta problem och börja förstå normer. I det formal-operationella stadiet, 12 år och uppåt, utvecklas man till en vuxen och förmågan att tänka abstrakt och hypotetiskt utvecklas. Dessa fyra utvecklingsstadierna är endast en mall för en vanlig utveckling, somliga barn utvecklas snabbare eller långsammare, inget är bundet.

Jensen (2013, s. 64–73) lyfter även fram att Piagets jämviktsteori hänger samman med hans leksteori. Enligt Piaget strävar barn efter att skapa balans mellan deras tidigare kunskaper och nya erfarenheter. Allt som barn gör kräver ett eget schema som att klippa med en sax eller hålla i en pinne, att lära sig bland annat en rörelse. Då barn möter ny information uppstår obalans och genom två processer som heter assimilation och ackommodation, genom dessa försöker barnet återställa jämvikten inom sig. Assimilation är ett schema som används vid repeterande rörelser, det medför inget lärande, barn anpassar helt enkelt nya information till deras redan existerande tankemönster eller schema. Till exempel kan ett barn lära sig att en hund har fyra ben och då tro att alla djur med fyra ben är en hund.

Jensen (2013, s. 67) säger att *"Ackommodation är att skapa ett nytt schema, oavsett vilket schema det handlar om eller att omforma ett befintligt schema"*, detta innebär då att ett barn lär sig ny information. Till exempel att hundar ser olika ut och att schemat för hundar inte inkluderar andra djur som har fyra ben, då måste barnet skapa ett nytt schema för exempelvis en katt. Dessa två processer går hand i hand, jämvikt och obalans driver barnets kognitiva utveckling framåt då de konstant måste anpassa sig till nya erfarenheter och insikter. (Jensen, 2013, s. 64–73).

7.1.2 Piagets tre olika leksorter

Piagets lek teori baserar sig på utvecklingsstadierna samt jämviktsteorin och lyfter fram tre olika leksorter. Enligt Piaget är leken avgörande för ett barns kognitiva utveckling för det hjälper dem att förstå och bearbeta världen omkring. Leken utvecklas i takt med barnets kognitiva förmågor. Den första leken kallas övningslek (0–1 år) som är en enkel och repetitiv lek som att skaka en skullra samt att utforska kroppens och föremålens funktioner, detta är en begriplig form av assimilation. (Jensen, 2013, s. 64–73).

Symbollek kommer efter övningsleken (1-4 år), barn börjar då använda fantasi och symboler, som att låtsas att en byggkloss är en telefon. Symbollek är ett assimilerande som har gått för långt enligt Piaget. Barn anpassar nya saker till det de redan känner till, denna lek kan vara ensamlek eller lek i grupp, det gör dock ingen skillnad om barnet leker själv eller med andra eftersom det krävs samma mentala kapacitet. (Jensen, 2013, s. 64–73).

Slutligen tar Jensen (2013, s. 64–73) upp att det finns regellek, 4 år och uppåt. Barn börjar använda regler vid denna ålder men denna typ av lek utvecklas och ungefär vid 6 – 8 års ålder är denna lektyp vanligaste. Regellek innebär att barn leker lekar som kräver regler som till exempel att hoppa hopprep i en viss ordningsföljd, brädspel eller sporter. Regellek har en social innebörd för barnen. Reglerna i en regellek kan även uppstå spontant under leken. I regellek uppstår först ackommodation men sedan då barnen lärt sig blir det assimilation.

7.2 Lekteori enligt Lev S. Vygotskijs

Lev S. Vygotskij var en psykolog som studerade bland annat utveckling, språk och medvetande. Enligt honom utmärks lek av fyra komponenter, leken hos barn drivs av behov och främst ouppfyllda önskningar. Lek baseras även på kognition, emotion och olika sammanhang. Fantasi och förmågan att kunna föreställa sig något är viktigt i leken samt de uttalade reglerna som uppstår under lekens gång beroende på vad leken bygger på. Vygotskij är överens med Piaget på många av hans punkter men nekade att lek är symbolisk. Enligt Vygotskij är leken en social process som stärker både lärande och personlig utveckling. Piaget ansåg att lek främst var en individuell process där barnet experimenterar med sina kognitiva färdigheter, medan Vygotskij menar att lek är en social process där barn lär sig genom interaktion med andra. Vygotskij anser att i stället för att vara symbolsikt handlar leken snarare om att agera ut verkliga sociala roller och erfarenheter. (Jensen, 2013, s. 74–81).

Jensen (2013, s. 74–81) lyfter fram att Vygotskij anser att leken inte enbart gör barn glada utan har en underliggande motivation. Enligt honom är barns lek ett uttryck för deras ouppfyllda önskningar, en idé som bygger på Freuds teorier. Enligt Vygotskij är dessa önskningar generella, som barnen vill få tillgång till eller prova, exempelvis ett barn som vill vara mamma kan ta med denna önskning till leken och agera ut rollen att vara mamma i leken. Vygotskij menar att de barnen upplever under vardagen är stor inspiration till hur de leker och att lek är en viktig väg till utveckling. Leken är grundläggande för att ett barn ska kunna göra framsteg i livet.

Enligt Vygotskij formas barns lek också av den kultur de växer upp i. Genom leken tar barn till sig normer, värderingar och sociala strukturer från sin omgivning. Till exempel kan barn i en viss kultur leka doktor medan barn i en annan kultur leker jakt eller jordbruk, beroende på vad som är relevant i deras samhälle. Detta visar att leken inte bara är individuell utan även en återspeglning av det samhälle och de traditioner som barnet befinner sig i. (Jensen, 2013, s. 74–81).

Fortsättningsvis skriver Jensen (2013, s. 74–81) att enligt Vygotskij har de yngsta barnen svårigheter i att föreställa sig världen på något annat sätt än sådan som den framstår just här och nu. Till exempel om ett äldre barn leker att en pinne är en häst förstår inte det yngre barnet det eftersom hen bara ser en pinne. Detta innebär att då barnen blir äldre blir leken friare eftersom det inte behöver byggas på det uppenbara längre utan även kan vara föreställningar och fantasi. Det samma gäller då ett barn tar an sig en roll som att exempelvis två barn leker att de är systrar och de tar sig an en roll hur de upplever att systrar ska bete sig gentemot varandra. Denna lek baserar sig på fantasi men även en viss struktur som leder leken. De kan då låtsas spela och utforska olika roller vilket bidrar till socialt samspel och utveckling hos barnen.

Vygotskij hävdar att lek är en viktig del av barns lärande eftersom den skapar en miljö där de kan agera på en mer avancerad nivå än de skulle göra i vardagliga situationer. Genom att leka tillsammans med äldre barn eller vuxna får barnen stöd att utveckla nya färdigheter, detta kallar han för den proximala utvecklingszonen. I leken kan barn utforska och öva på färdigheter som de ännu inte helt behärskar, vilket bidrar till deras kognitiva och sociala utveckling. Vygotskijs anser även att lek hjälper barn att utveckla självkontroll och förstå sociala regler. Även om lek ofta uppfattas som fri och kreativ, innehåller den osynliga regler som barnen måste följa. Till exempel, om ett barn leker att hen är läkare och en annan är patient, måste de agera enligt de roller de har tagit. Denna regelstyrda aspekt av lek hjälper barn att lära sig disciplin och struktur i sociala sammanhang. (Jensen, 2013, s. 74–81).

Slutligen poängterar Vygotskij att språk och lek är nära sammankopplade. Genom lek utvecklar barn sitt språk, språket i sin tur gör det möjligt att skapa mer avancerade lekar. Till exempel kan barn genom att språkligt ge instruktioner, organisera komplexa lekar där roller och handlingar planeras i förväg. Detta visar hur språkutveckling och lek samverkar i barnets kognitiva utveckling. (Jensen, 2013, s. 74–81).

7.3 Lekteori enligt Erik H. Erikson

Erik H. Erikson var en tysk-amerikansk psykoanalytiker som blev känd för hans teori om psykosocial utveckling där han diskuterade barns utveckling och hur leken är en central roll i deras psykosociala utveckling. Enligt Erikson är leken för barn en möjlighet att bearbeta och uttrycka sina känslor, även hantera konflikter, utveckla sina psykologiska och sociala färdigheter. Leken är också en viktig del av barns identitetsutveckling och de får genom leken testa på olika roller i en säker och kontrollerad miljö. (Jensen, 2013, s. 162–168).

Erikson försökte även definiera lek, det är något som uppstår naturligt och av fri vilja och är även något som bidrar till lycka. Barn får genom lek testa på olika situationer utan de negativa konsekvenserna som kunde medfölja i verkligheten samt att lekande barn tar ledigt från verkligheten som att exempelvis behöva arbeta. Leken blir då en undanflykt och bidrar inte med direkta nyttigheter som ett arbete kanske skulle göra, men leken är viktig i barns utveckling. (Jensen, 2013, s. 162–168).

7.3.1 Eriksons tre lekstadier

Jensen (2013, s. 162–168) tar även upp Eriksons teorier, de behandlar barns lek och han delade upp det i tre olika lekstadier som alla barn går genom i deras utveckling. I varje övergång möter barnet på en kris som är förknippad med just det stadie hen befinner sig i. Barnet behöver då genomleva och klara av krisen för att gå vidare i sin utveckling. Lekens utveckling börjar i autokosmisk lek där leken kretsar kring barnets då begränsade värld och hen utforskar främst rörelselek. Barnet utforskar sin kropp genom att göra repetitiva rörelser och sinnesintryck för att få en uppfattning hur allt fungerar så barnet förstår sin egen kropp och funktioner, detta lägger grunden för senare kognitiva och motoriska färdigheter. Detta sker under barnets första levnadsår, ungefär 0–2 år.

Lekens andra stadie kallade Erikson mikrosfären och inträffar då barnet är ungefär 2–6 år. Barnet utforskar då sin lilla sociala värld där bland annat föräldrarna finns. Barnet börjar utveckla en mer konkret självuppfattning och få tydligare förståelse för sig själv i relation

till omvärlden. I detta stadie är fokus på att skapa en grundläggande känsla av kontroll samt tillhörighet. Barnet lär sig även hantera små konflikter samt utveckla förmågan att samspela med andra. Barnet kan också börja använda leksaker och genom lek utforska sina föräldrars kroppar men även testa reaktioner genom att till exempel låtsas gråta och se hur de runtom reagerar. Beroende på reaktionen som personen ger under leken lär sig barnet och om någon reaktion upplevs som obehaglig så kan ett lekavbrott inträffa, men leklusten kommer tillbaka och barnet kan fortsätta testa sig fram igen. (Jensen, 2013, s. 162–168).

Då barnet har undersökt den personliga närmiljön övergår barnet till makrosfären, som är den större världen, och för barnet inträffar detta ungefär vid sex års ålder och uppåt. I detta stadie kan barnet fritt röra sig och använder detta för att undersöka, stöta på, springa emot, hoppa upp och mycket mer med sin kropp. I detta lekstadie undersöker barnet gränser för vad hen kan göra i verkligheten och vad som bara är möjligt i fantasin. Dessa förmågor kan testas i ensamhet eller framför andra för att se reaktioner och testa andras förmågor. Även objekt som leksaker undersöks i leken för barnen, vilka saker hen vill ha själv och vad som kan delas med andra. Om något inte går bra i detta stadie drar sig barnet tillbaka och testar sig själv fram på egen hand tills hen kan testa igen. I detta stadie utvecklas barnets självkänsla och självförtroende. Slutligen börjar barn i detta stadie engagera sig i mer sociala och komplexa lekar där de kan testa olika sociala roller, känslor och reaktioner. Lekarna kan även vara strukturerade och innehålla regler, då lär sig barnen att samarbeta och utveckla förståelse för andra. (Jensen, 2013, s. 162–168).

Vidare skriver Jensen (2013, s. 162–168) om Eriksons lekstadier, vilka inte är bundna till åldern eftersom alla barn utvecklas i olika takt, syftet med övergångarna mellan stadierna och kriserna som uppstår hos barnen är menade att hjälpa dem forma sin identitet. Leken hjälper då barn forma sin identitet på ett tryggt sätt. Erikson ville att barn skulle få vara barn, bekymmerslösa samt fria medan de utforskade sin identitet och inte ta sig an vuxen ansvarstyngd för snabbt. Det som barn i sin lek utforskar är bland annat könsroller, som hur mamma kontra pappa är. Även roller i samhället, som till exempel en polis, läkare, affärsbiträde eller prinsessa, där barnet genom lek tryggt kan utforska.

Även de fysiska förmågorna testas genom leken. Där kan barnet tryggt testa och bemästra att bland annat cykla vilket har en positiv inverkan på barnets formning av identiteten. Barns nästa steg då de har format en grundläggande identitet är identitetskriser. Vilket tidigare erfarenheter kan ge barnen verktyg i hur de ska bära sig åt genom bland annat lek. Detta kommer vi inre att gå in på eftersom det inte tangerar vår åldersgrupp samt ämne. (Jensen, 2013, s. 162–168).

Eriksons syn på lek uppmärksammar den psykosociala utvecklingen hos barn, hur den fria leken hjälper barn uppnå en identitet. Leken ger barn friheten att bearbeta känslomässiga upplevelser, utveckla sociala färdigheter, experimentera med varierande roller samt identiteter. Leken är inte enbart för nöje utan en viktig del i hur barn lär sig förstå och hantera konflikter samt utmaningar som är en del av livet. Leken ger även barn möjlighet att uttrycka inre känslor vilket är ett viktigt verktyg för att barn ska kunna bygga en hälsosam identitet. (Jensen, 2013, s. 162–168).

7.4 Lekteoriernas inverkan

Det finns många personer som har gjort inflytande i forskningen kring lekens inverkan hos barn men bland annat Jean Piaget, Lev Vygotskij och Erik H. Erikson har kända teorier. Dessa teorier har bidragit med viktiga insikter som tillsammans förändrat förståelsen av den fria lekens inverkan och roll i barns utveckling. Lekteorierna som har sammanställts genom pålitlig forskning har haft en positiv inverkan på barns utveckling, lärande och välbefinnande. Genom insikterna som forskningen gav används leken bland annat i pedagogiska miljöer som daghem där pedagogerna kan genom lek undervisa och barn fritt får utforska sin omvärld. Även i grunderna för planen för småbarnspedagogiken (2022, s. 19–20) kommer lekteorierna i uttryck. Lek ses idag för majoriteten som en nödvändighet och naturlig del av ett barns utveckling. (Utbildningsstyrelsen, 2022).

8 Metoddiskussion

Vi använder oss av en kvalitativ forskningsmetod i vår undersökning. Vi kommer inte använda oss av en kvantitativ forskningsmetod eftersom den inte uppfyller det vi ska undersöka med vårt examensarbete. En av orsakerna till vårt val av en kvalitativ forskningsmetod är att vi vill ha mer avslappnade och personliga intervjuer. Detta genom att göra fysiska intervjuer och på de viset samla in data till vårt examensarbete genom att intervjua respondenterna vid deras arbetsplats. En kvantitativ forskningsmetod utgår mer ifrån skalfrågor och sammanställande av data som kan analyseras och mätas, men eftersom vårt syfte med examensarbete inte går att mätas i siffror kommer vi inte använda oss av den forskningsmetoden. (Holme, Nilsson & Solvang, 1997, s. 99–101).

Vi vill få en djupare förståelse av det ämne vi forskar om och genom en kvalitativ forskningsmetod kan vi bättre fånga kontexten eller miljön som påverkar just hur barnens lek påverkar dem. Kvalitativ forskningsmetod är även mer flexibelt vilket kan leda till nya insikter som ger oss ett professionellt perspektiv i vår undersökning. Vi valde även kvalitativa intervjuer för att öka informationsvärdet och skapa en djupare förståelse, samt få mer heltäckande uppfattningar om det vi undersöker (Holme m.fl., 1997, s. 99–101).

8.1 Undersöknings genomförande och datainsamling

I vår undersökning kommer vi använda oss av personliga intervjuer för att vi ska få mera personliga svar. Vi sammanställde frågor, se bilaga 1, för att sedan intervjua fyra personer som är utbildade som lärare inom småbarnspedagogiken. Vi gjorde detta val eftersom det ännu inte finns några tjänster för socionomer på daghemmet och för att alla ska ha samma bakgrund gällande utbildning. Genom att alla respondenter har samma utbildningsbakgrund gör det att de har samma kunskap om barns sociala utveckling och en liknande bakgrund möjliggör att man hittar ett gemensamt språk och teoretisk förståelse.

Respondenterna arbetar alla på ett daghem i Österbotten och vi kommer intervjua dem genom att åka till daghemmet där de arbetar och möta upp dem enskilt för att få mer personliga intervjuer. Vi spelade in intervjuerna så att vi kunde transkribera dem efter intervjuerna för att sedan gå igenom resultatet. Alla respondenter fick intervjufrågorna, se bilaga 1, skickad till sig på mejl 1–2 veckor före intervjutillfället. Detta gjorde att de kunde bekanta och förbereda sig för intervjun.

I början av januari 2025 ansökte vi om forskningstillstånd för att få intervjua pedagoger på ett daghem för vårt examensarbete. Vi fick svar de närmaste dagarna av chefen för småbarnspedagogiken och hen önskade att vi skulle fylla i en. I blanketten har vi skrivit våra kontaktuppgifter till oss och vår handledare, vi har även undertecknat en sekretessförbindelse som innebär att vi kommer behandla respondenterna etiskt rätt. Tillsammans med blanketten skickade vi även med vår forskningsplan. Vi fick godkännande för vårt forskningstillstånd och tog kontakt med en daghemsföreståndare för att fråga hen om de skulle vara möjligt att intervjua fyra pedagoger, vilket det var.

Vi gjorde ett medvetet val att intervjua fyra personer med samma utbildning. Vi tog reda på hur länge respondenterna hade arbetat inom branschen. Vi önskade få respondenter med en varierad års arbetserfarenhet. Några av respondenterna som har medverkat i undersökningen har just börjat arbeta medan andra har många års arbetserfarenhet. Detta för att förhoppningsvis få mera varierande och bredare svar på våra frågor.

8.2 Etik och datasekretess

Etiskt övervägande är centralt i den forskning vi gör för examensarbetet. Det säkerställer att deltagarna i vår forskning behandlas med respekt och skydd av deras rättigheter. Deltagarna fick samtyckesblankett på mejl 1-2 veckor före intervjun, vilket gjorde att de hade tid att bekanta sig med sina rättigheter, se bilaga 2. Genom vår samtyckesblankett får deltagarna information om studiens syfte, metoder och vad deras deltagande innebär. På så sätt får de frivilligt ge deras samtycke och ha möjlighet att avbryta eller neka om de

inte vill delta. Respondenterna har även möjlighet att inte svara på någon intervjufråga om de inte vill. (Kvale, 1997, s. 107–109).

Vi utgår från Forskningsetiska delegationen i Finland (Tenk, 2019) anvisningar för att säkerställa att respondenterna inte skall kunna identifieras och förbli anonyma. För oss är det viktigt att följa dessa etiska aspekter i vårt examensarbete. Det första steget vi har beaktat är bemötandet av våra deltagare och vi informerade dem om deras rättigheter som deltagare i vår undersökning genom att delge dem samtyckesblanketten vilket stärker tilliten, se bilaga 2. Deltagarnas identiteter avslöjas inte eller var de arbetar, vilket gör deltagarna mer bekväma att öppna upp sig och vi får ett ärligare resultat. De personer vi intervjuar kommer även bli rättvist behandlade, vi diskriminerar inte någon i våra intervjuer. Slutligen ska vi även agera etisk och professionellt så resultaten rapporteras ärligt och utan manipulation. Vi informerar även deltagarna att inspelningen av intervjun kommer att förstöras efter vi är färdiga med examensarbetet. (Kohonen, Kuula-Luumi & Spoof, 2019, s. 8–9, 12–14).

8.3 Analysmetod

Vi kommer först identifierade meningsbärande enheter i intervjuerna, det vill säga delar av texten som svarade på våra frågeställningar. Därefter kondenserade vi dessa enheter, vilket innebär att vi förkortade innehållet utan att förlora dess kärna. Slutligen grupperade vi de kondenserade enheterna i olika kategorier utifrån likheter i innehållet. För att få fram ett bra resultat kommer vi att ta de kondenserade meningsbärande enheterna och gruppera dem i kategorier. (Elliot, s. 163-170, 2022).

9 Resultatredovisning

I följande kapitel kommer vi att redovisa resultatet av våra intervjuer. Vi kommer att jämföra respondenternas svar med varandra och ta upp olikheter och likheter. Vi kommer även använda oss av en hel del citat från våra intervjuer. När vi citerar det respondenterna sagt kommer vi att använda oss av kursiv stil och citattecken.

9.1 Barnens sociala utveckling

Respondenterna beskriver att barnen utvecklas massor under den fria leken. Barnen behöver ha de sociala kompetenserna överallt för att klara sig. De lär sig problemlösning, känslor, språk, motorik och att det finns ett jag men också ett vi. Barnens bild på världen formas i den fria leken.

”Det finns en skillnad mellan lek och den fria leken. I den fria leken lär sig barnen mera hur livet är och de får möjlighet till den sociala kompetensen, det stimulerar mera inlevelsen, fantasin och att ge och ta.”

Respondenterna betonar att de får även en sorts empatisk utveckling av den fria leken som kommer senare, men de börjar på den iallafall. För att kunna se sådana saker är det också viktigt att pedagogerna är med barnen i den fria leken.

”Jag sitter väldigt ofta i samma rum som de leker och vi lägger inte in dem i ett rum och stänger dörren utan vi är där. För händer det något så måste man vara där eftersom det ofta är i det tysta som det händer.”

En respondent svarade också att det beror på vad det finns för saker på avdelningen. Hen berättar att de nu just har en kiosk på avdelningen där barnen leker tillsammans och då kan pedagogen se tydligt att ge och ta utvecklas hos barnen. Beroende på vad man har på avdelningen lär sig barnen. Respondenten berättade att skulle de inte ha kiosken skulle det kanske ta längre för barnen att lära sig det. Respondenten lyfter också fram att barnen lär sig också massor av varandra men även av oss pedagoger.

“Barnen gör inte som vi säger utan de gör som vi gör, man ser alltid så tydligt i leken att de gör saker som vuxna gör. De lär sig just i leken att prova på och lära sig saken, just där kommer det sociala in.”

9.1.1 Barnens vänskapsband utvecklas genom den fria leken

Respondenterna svarade att de bland annat är det gemensamma intresset för saker som stärker barnens vänskapsband. Även om det finns en konflikt och barnen löser den tillsammans kommer de fram till att okej vi fixar det här även fast vi inte var riktigt sams, de gör att barnen får förståelse för varandra. Några respondenter beskriver att som pedagog har man även ett ansvar över att se till att barnen har en lek miljö de tycker är intressant.

“Fast barnen inte har något gemensamt intresse så länge de hittar på något som är roligt, de kan vara någon liten grej, men så länge de skrattar tillsammans så stärks deras vänskapsband.”

En av respondenterna berättade att de brukar dra lott om vem som går och leker i ett visst rum. Leken ska vara fri men att pedagogerna hjälper dem att träna på att leka med andra kompisar och inte bara vara med de barn som de vanligtvis leker med. Vilket stärker att barnen kan hitta andra kompisar och stärker vänskapen. Vidare anser en respondent att de är en trygghet att leka med den kompis man alltid leker med. I en av respondentens grupp är det många som leker tre och tre och det går bra om en är borta men om två är borta lämnar barnet ensamt och har svårt att ta sig för någonting och hen lämnar lätt att bara sitta och se. Om man bara förlitar sig på en kompis är man ganska låst. Med tanke på detta ser respondenten att de är viktigt att ibland styra den fria leken.

“Leken ska vara på barnens villkor och inte styrd av den vuxna, de är lite ge och ta. Vi som pedagoger kan inte sätta alla barnen tillsammans i ett rum för de går inte. Men sen är det bra att kunna pussla ihop barn som inte brukar leka tillsammans.”

En annan respondent sade följande:

"De finns de barn som inte tar kontakt med andra barn och behöver det extra stödet för att ta sig in i den fria leken för det är där de utforska sina relationer och testar på det sociala. För då vi har planerade aktiviteter är det ofta så styr genom att man har det gruppvis eller bordsvis."

9.1.2 Barnens självkänsla och självförtroende stärks genom den fria leken

Respondenterna beskriver att den fria leken stärks barnens självkänsla och självförtroende. Även fast de är ganska lika varandra så är det ändå en skillnad mellan dem. Det betonar en av våra respondenter.

"Jag ser skilt på dem två, självkänsla handlar om uppfattningen som man har om sig själv och den man är medan självförtroende har med prestation att göra och tron på att man klarar av saker. Jag tror inte att alla riktigt tänker på att självkänsla och självförtroende inte är samma sak, de har att göra med varandra men är inte samma sak. Man borde sätta lappar åt sig själv vad de handlar om och för att kunna skilja på dem."

Även att barnen får lär sig att lösa konflikter och problem sinsemellan och samarbeta så stärks de som personer. En respondent betonade även att då barnen kommer i en konflikt och löser den att de upplever att de hanterade situationen som stärker barnens självförtroende.

"Genom att utforska olika lekar, leksaker, pussel, spel och rollspel där de kan se vem vill jag vara så får de friheten att skapa en självbild och självkänsla. Vem är jag och vad tycker jag om."

En respondent berättade också att handlar det om att prova nya saker som språk och uttryck så söker barnen uppmärksamhet av oss pedagoger, att pedagogerna ser dem i den fria leken. Detta kan vara allt från att barnen kommer och bjuder på en kaffe eller de har byggt en figur utav lego och pedagogerna ger beröm. Respondenterna menar att genom bekräftelse och beröm stärkes barnets självkänsla.

9.1.3 Konflikter som uppstår mellan barnen under den fria leken

Flera respondenter anser att då det uppstår en konflikt mellan barnen ska man som pedagog hålla sig lugn och inte brusa upp. Det upplevs fungera bäst om man tillsammans med barnen diskuterar och försöker hitta någon lösning men även berömma de positiva beteende i situationen, det har oftast mycket mera inverkan än att säga stop.

"Ibland försöker jag ta ett steg tillbaka och observera för att se om de löser det själva vilket är det optimala, det är barnen som ska lära sig egentligen. De beror också på lite vad som händer. Är det lugnt och de bara börjar säga 'Jag vill ha den grejen' då kan jag bara stå och lyssna för att se vad deras reaktion mot varandra är. Men är det att de börjar riva i saker och någon blir riktigt röd i ansiktet och någon börjar gråta så då stiger jag in."

En annan respondent beskriver att om de uppstår en konflikt mellan barnen försöker hen reda ut vad som händer, vad de vill och försöker reda ut vem som har haft leksaken eller vad problemet är. Vidare upplever hen att som pedagog behöver man stödja barnet som då till exempel skulle vilja ha leksaken och är missnöjd över att inte få den. Däremot anser respondenten att pedagogerna då kan föreslå att man lägger en timer på klockan eller att man hittar en liknande leksak.

Ett annan respondent förklarar att hen ger famn tid och uppmärksamhet om barnet är ledset och gråter eller på något annat vis visar att något är fel. I dessa situationer brukar respondenterna fråga vad som hände men även att hen frågar av det andra barnet i konflikten samma frågor. Respondenten fortsätter att diskutera tillsammans med barnen och ser om de kan komma till en lösning tillsammans. Genom att diskutera tillsammans med barnen kan de komma till insikt vad som var fel och sedan komma överens, antingen fortsätter barnen att leka tillsammans eller skiljs de åt vilket också är helt okej.

En respondent svarade även:

"Jag tänker det är beroende på barnets ålder, är det mindre barn måste man säga till på ett annat vis men är det med äldre barn så är det just att försöka lära dem att kunna lösa konflikter själva. Inte lämna barnen ensamma med konflikten men att de själva försöker lösa den. Man kan vara med och fråga öppna frågor som hur hände detta, hur blev det så här."

Några respondenter betonar att pedagogerna ska finnas till för barnen och ställa öppna frågor men att de ändå barnen själv som ska försöka lösa det och kommer till insikter som till exempel acceptera det som hänt, fundera hur de skall gå vidare för att lösa situationen o.s.v. Respondenten beskriver också vikten av att beakta de yngsta barnen genom att vara mera konkret som att man inte får ta bollen av någon annan. I den åldern har de inte lärt sig att lösa konflikter själva. Respondenten anser dock att från tre års ålder kan de försöka börja träna på att kunna lösa konflikterna. När barnen får lösa konflikterna själva stärkes även vänskapsbanden.

9.2 Den fria lekens utveckling på daghemmet

Flera av respondenterna svarade att de tar med barnen till lekförrådet där de själva får välja leksaker och pussel, för att främja den fria leken och barnen får välja utifrån deras intressen. Genom det blir barnen mera inkluderande i lekmiljön på avdelningarna. Respondenterna upplever att när de byter leksaker ofta blir det ett bra sätt att stimulera leken eftersom barnen lätt tröttnar på leksakerna om de har lekt med dem för länge. Vidare anser respondenterna att har man samma sak ett halvår blir det tråkigt och då får de inte sitt ursprungliga syfte utan det finns risk att barnen börjar mera kasta runt leksakerna.

"Vi har nu just byggkuddar på avdelningen, än så länge går det bra med dem och de bygger med dem. Men jag kan tänka mig att senare så börjar de mera kastas och springas runt. De blir van vid dem och tröttnar på dem"

En annan respondent lyfter fram vikten av personalens lyhördhet när det gäller barns behov av rörelse.

"Jag skulle också vilja att då man ser ett behov på barnen, att nu springer de massor och klättrar. Att man då tar ärtpåsar till avdelningen som de kan leka med och kasta. "

Samma respondent menar att en sådan sak fungerar bra på ett mindre daghem men då det blir allt större daghem fungerar de inte att ha saker från gymnastiksalen på avdelningen då flera ska ta del av de. Hen anser att det är viktigt att se på barnens intressen kan man bygga upp lekmiljöer enligt det, de sporrar barnen att börja leka om de tycker det är intressant.

Respondenterna tycker det är väldigt viktigt att lyssna på barnen och se deras behov, vad är det pedagogerna kan sätta in i lekmiljön för att få den meningsfull. En respondent beskriver att på själva avdelningen går det inte heller att ha allt för många leksaker framme för att barnen lätt kan bli överstimulerad, men med hjälp av rotation och att byta leksakerna oftare än att ha flera saker samtidigt gör att deras lek blir meningsfull. Även att ha nya leksaker ger barnen en möjlighet att få ny inspiration och hitta på en ny lek att leka. En annan respondent betonar även att man har leksakerna på barnens nivå inne på avdelningen eftersom de ger barnen en större chans att se leksaken och vilja leka med den. En av respondenterna anser också att man inte ska ha det begränsat utan att det ska vara fria ytor där den fria leken får vara.

”Då barnen har byggt upp en fin legovärld och pedagogerna säger att vi nu ska städa och att barnen du inte behöver rasa ner allting utan att de får behålla det de har byggt. Barnen kan då kanske hitta tillbaka till leken senare under dagen.”

9.2.1 Utmaningar med att skapa en inkluderande miljö där alla barn kan delta i fri lek

Våra respondenter tog upp många relevanta utmaningar då det gäller att skapa en inkluderande miljö för att främja deltagandet i den fria leken. Bland annat att det ofta kan bli att två barn sitter med en jättebra lek och så vill en tredje komma med i leken men de andra två säger nej eftersom de vill vara ifred med sin lek. Respondenterna reflekterar över utmaningarna med hur man som pedagog då går till väga eftersom hen inte vill avbryta den fria leken mellan de två barnen men då är det ändå viktigt med inkluderingen.

”De är en svår situation att veta vad som är rätt och vad som är fel. Men där tror jag att de kan vara viktigt med just att stödja och se till att det inte alltid är samma barn som leker tillsammans”

En respondent lyfter fram tiden som ett hinder och utmaning i vardagen inom småbarnspedagogiken. Hen beskriver också hur pedagogerna har försökt möjliggöra mera tid för fri lek.

”Tiden tycker jag är det största hindret eftersom det är så rutinmässigt på daghemmen. Man måste oftast avbryta barnen ganska fort och speciellt om man arbetar med de småbarnen eftersom det går väldigt mycket tid åt våra rutiner för att de ska vara bra övergångar så blir det väldigt lite tid för den fria leken. Vi har försökt planera in dagar då vi bara har fri lek på schemat.”

Då det kommer till grupperingar tog en respondent upp att på hens har många olika kulturer samt barn med olika hemspråk och att det lätt blir att de som har samma hemspråk leker tillsammans. Detta kan upplevas utmanade för de andra barnen som inte förstår språket. Pedagogerna brukar i dessa situationer förklara till barnen att den tredje parten inte förstår vad de pratar om och på så sätt försöka få barnen att öva svenskan, samt kanske få en ny vän. Våra respondenter berättade även att det finns barn som kan ha svårt med sociala samspel och inte vet hur de ska ta sig in i leken.

”Det finns jätte många utmaningar med att få en inkluderande lek, så att alla kan vara delaktiga. Men där tror jag det är viktigt att man finns med och kan hjälpa och finnas där som närvarande, men det är inte lätt.”

En annan av våra respondenter pratade även om miljön som skapas på daghemmen, hen menar att allt inte ska vara perfekt uppradat och helt bortstädat samt inlåst. Däremot ska pedagogerna skapa en inbjudande miljö där allt är lättillgängligt för barnen, vilket kan skapas genom att lyssna och se barnens intressen. Respondenten berättade även att det är bra att kunna diskutera kollegor sinsemellan hur de kan ändra om i rummet för barnens intressen samt att pedagogerna inte vara rädda för att våga byta leksaker i rummen trots att de inte har haft leksakerna länge på avdelningen. Hen berättar att målet med en inkluderande miljö berättar hen är då att öka barnens intressen och på det sättet främja den fria leken och inkludering.

En av våra respondenter tog även upp hur viktigt det är med en inkluderande miljö. De har då bland annat ett rum där de oftast har bilarna, ett rum med kuddar där det är mer rörelse då eftersom det finns många barn med mycket energi som behöver kunna få röra på sig för att stimuleras. Genom frekvent rotation mellan dessa olika rum så det inte blir tråkigt för barnen.

9.2.2 Förändringarna i verksamheten för att utveckla den fria lek

En del respondenter svarade att de gärna skulle vilja ta in den fria leken på flera olika ställen. För att undvika att det blir att inne har vi planerad verksamhet och ute är det fri lek. Däremot säger respondenterna att de inte vill ha för mycket planerad verksamhet utomhus för det ska ändå vara en plats där barnen får göra som de vill. En respondent svarade att när de är ute och med barnen och frågar vad de gör så tar det inte länge före man står där helt själv för att barnen har flyttat på sig, de vill gärna leka för sig själv.

Respondenterna betonar vikten av att vi pedagoger finns där och deltar för lämnar man dem ensamma lär de sig en del men när vi är med lär barnen sig mera, det är vi som måste synliggöra sådant de kan leka med. Är det matematik som pedagogerna vill synliggöra i en lek kan de ta det i kiosken och diskutera olika saker tillsammans med barnen som nu vill jag ha två kex, hur mycket kostar en hamburgare, jag betalar med 5€ hur mycket får jag tillbaka.

9.3 Pedagogernas roll på barnens utveckling

Våra respondenter svarade bland annat att den fria leken ofta kan falla bort eftersom de planerar mycket, trots att de lyfter fram att de är medvetna om att det är en väldigt viktig del av barnens utveckling. Många hade liknande svar, men centrala aspekter som lyfts fram är att barnen får lära sig mycket och utvecklas genom den fria leken, barnen behöver få ha sin egen plats men att pedagogerna behöver vara närvarande och finnas till som stöd

En respondent tog även i beaktan hur viktiga vi pedagoger är i den fria leken. Barnen ska lära sig att göra saker på egen hand, hen poängterade att i den fria leken ska barnen inte lämnas ensamma, men det är inte pedagogerna som har planerat leken. Utan pedagogerna ska finnas med där, dels vara delaktig i leken men just det att det ska vara på barnens initiativ hur leken utvecklas. Vidare berättade också en annan respondent att om barnen känner sig trygga kommer barnen utvecklas. Respondenten hävdar även att det är viktigt att pedagogerna är närvarande och lyhörda som pedagog.

”Vissa pedagoger tror att då man arbetar på ett daghem och de blir fri lek så kan pedagogen göra något annat men det är just då det är jätteviktigt med den vuxnas närvaro. För det är då det händer saker och barnen testar på saker som att knuffas och att puffas”

Andra aspekter som respondenterna lyfter fram är relevansen med att pedagogerna inte ska styra leken men att man finns till hands om det händer något. Med vissa barn behöver man anpassa leken för att de ska komma in i den fria leken eftersom det finns de barn som älskar och börjar meddetsamma och andra som behöver den extra hjälpen.

En respondent betonar även vikten av den fria leken på daghemmen och beskriver hur mycket barnen utvecklas genom den. Respondenten tycker det är trist att den inte prioriteras lika mycket som den skulle behövas. Som pedagog måste man vara medveten om att man inte har planerat verksamhet hela dagen för de kan bli väldigt tungt för barnen. Respondenten berättar att de medvetet planerat in dagar för den fria leken som program.

”Jag tror vi behöver gå till oss själva och inte tänka att allt behöver vara planerat, vi lär oss massor i den fria leken inte bara det sociala utan också exempel matematik, vi kan träna på allt i den fria leken. Man kan kanske styra den fria leken lite med just att idag så tränar vi på motoriken och bygger upp en lärmiljö enligt de. Så egentligen styr vi lite men leken är ändå fri, delvis planerad fri lek men ändå fri.”

9.3.1 Pedagogernas syn på barnens sociala utveckling

Respondenterna hade liknande svar när vi frågade hur barnen utvecklar sina sociala kompetenser genom leken. Barnen får möjligheten att träna och lära sig samspel, att lyssna på kompisarna och även turtagning. Respondenterna anser att det är viktigt att barnen

behöver lära sig att det inte bara är ett barn som ska bestämma utan att de måste kompromissa så att alla tycker det är lika roligt att leka tillsammans.

”Vi hade tre barn som i början av hösten inte pratade så mycket. Men på något sätt skapade de en lek med outtalade regler. De höll varandra i handen sprang till sandlådkanten, hoppade upp vilket var jätteroligt för att springa tillbaka och göra om det igen. De hade plötsligt koll på vad de skulle göra vilket är ganska svårt om man tänker att de inte har uttryckt ett enda ord.”

Respondenterna påpekade att barnens språk har en stor roll när de ska utveckla sina sociala kompetenser. Då barnen får ett starkare språk kan de beakta andra barns känslor och leken blir mera avancerad.

9.3.2 Stödja barn att delta i den fria leken

En av våra respondenter tog upp att det bland annat kan vara språkliga hinder som kan vara en utmaning för att kunna delta i leken. I hens grupp har många barn bra språkfärdigheter men för de barn som inte har lika starkt språk kan de uppstå svårigheter med att hänga med i leken. Speciellt hos de yngre barnen kan de vara på olika nivå gällande språkfärdigheterna enligt våra respondenter. Därför anser hen att det är viktigt att medvetet ta med dem för att inkludera alla, barnen kan då också lära sig språket av de vuxna.

Andra aspekter respondenterna lyfter fram är bland annat barn som gillar bredvidlek, vilket innebär att ett barn gärna står utanför leken och ser på medan andra barnleken tillsammans. Respondenten betonar att hen inte vill tvinga med barnet i den fria leken med andra trots att barnet behöver interaktionen med de andra. Hen berättar att de försöker uppmuntra barnen att ta för sig i lekarna. Bland annat om det är två barn som har varit vänner väldigt länge där den ena barnet inte tar för sig lika mycket så kan hen falla efter. I dessa situationer har respondenten fokuserat på att vara närvarande och uppmuntra barnen vilket har gjort skillnad.

"De finns de barn som också säger rakt ut att de inte vill leka. Då kan man inte som pedagog tvinga någon, så vi har då använt oss av TLC (tender loving care). Jag har lyssnat, iakttagit och suttit nära barnet."

En av våra respondenter berättar även att kollegor sinsemellan diskuterat hur de ska gå till väga om ett barn ofta lämnat ensamt i leken. De har då funderat ut vilka barn som skulle kunna leka tillsammans genom att spela spel där en pedagog och två barn suttit mittemot varandra. Efter en tid har det visat sig att barnen börjat sitta tillsammans och spelar eller pusslar själva utan att pedagogerna är delaktiga.

"Vi kan även titta på plattan och göra något pedagogiskt och på så sätt får vi barnen att bli vänner. Man matar lite i gången, smakbitar, och detta har visat sig vara ett vinnande koncept. Vi måste helt enkelt ge bit för bit och barnen tid att lära känna varandra"

En annan respondent berättade även att hen försöker styra barnen att leka med andra genom att diskutera tillsammans med barnet och se om hen har frågat om hen får vara med och leka med andra. Detta eftersom respondenten upplever att en del barn tar för givet att de får vara med utan att ha frågat och försöker börja styra leken. Respondenten i frågan kan även gå in i leken med barn som är blyga och inte vågar fråga själva, pedagogen kan då sitta tillsammans med barnen och fråga om de kan hjälpa dem med att bland annat bygga med klossar och på så sätt styr in barnen på lek sinsemellan.

"Jag upplever det att desto äldre barn man är med desto mera vill de ha leken för sig själva och vara ifred. De kan då leda till en utmaning om man har ett barn man ska behöva hjälpa att komma med i leken."

En annan respondent berättade även att de äldre barnen har lättare än de yngre barnen att röra sig, bland annat kan det vara svårt att bli delaktig i en lek utomhus eftersom de har en större yta att röra sig på. Hen upplever det enklare att få med alla i leken då de är inomhus eftersom det är en mindre yta att röra sig på vilket ofta fungerar då hen försöker få med alla barnen i leken.

En annan av våra respondenter berättar även om hur viktigt det är att bygga upp en god relation och trygghet mellan pedagoger och barn, barnen behöver ha minst en vuxen som de känner sig trygga med, speciellt de försiktiga barnen som behöver mer. Hen förklarade att med den vuxna tryggheten kanske barnen vågar ta sig in i leken med de andra barnen samt att det är viktigt att tillgodose barnens individuella behov.

”Barnen behöver ha någon pedagog de känner sig trygga med. Genom att vi pedagoger är på barnens nivå och finns till hands och ger de barn som behöver ha den extra pushningen så börjar de leka själva. I slutändan behöver vi pedagoger komma ihåg att alla barnen är olika med individuella planer och känslor”

9.3.3 Tips för nya pedagoger gällande vikten av fri lek

En respondent reflekterar över att barnen ofta kan leka i olika rum och då finns det risk att man missar då en stor del av deras vardag men även deras utveckling. En respondent sa att hen vill kunna delge vad barnen har gjort till föräldrarna då de hämtar, som att idag har vi lekt med bilar. Hen påpekar att nyutexaminerad tänker mera på detta, man är närvarande och inte härvarande.

”Jag tror att som ny utexaminerad pedagog är man så inne i det man har lärt sig i skolan så man glömmer bort den fria leken, för man kan lära sig något enormt i den fria leken”

En annan respondent betonar att pedagogerna ska finnas närvarande och kan vägleda barnen i den fria leken kan vi lära dem lika mycket som i en planerad verksamhet. En annan respondent svarade även att de är mycket hur vi som pedagoger förhåller oss till den fria leken. Andra reflektioner som framkommer är att vissa pedagoger är väldigt aktiva i barnens lekande medan andra pedagoger gärna kan göra annat. Genom att vara med barnen får man även se deras intressen som man kan ta hjälp till sin egen planering och att man även kommer ihåg att planera in den fria leken så att man inte glömmer den.

”Glöm inte bort den fria leken”

En annan respondent uttryckte sig på följande vis:

”Utan lek, inget lärande vare sig leken är fri eller inte”

10 Resultat och analys

Alla respondenter hade relativt liknande svar men de hade alla unika professionella synsätt och tankar kring frågorna som vi ställde under intervjuerna vilket gav oss ett gott helhetsperspektiv. Vi valde att forma intervjufrågorna, se bilaga 1, utgående från vår teori och själva syftet med examensarbetet, att undersöka betydelsen av den fria leken för barns sociala utveckling. Dessa frågor ställdes till fyra pedagoger som aktivt arbetar med barn i varierande åldrar på daghem, svaren kunde vi koppla samman med vår skrivna teoridel. Vi valde att skriva examensarbetets teoridel färdigt före intervjuerna vilket stärkte validiteten av resultaten. Vi fick svar på våra forskningsfrågor i examensarbetet, hur barns sociala kompetenser utvecklas genom lek, om leken inverkar på barns självkänsla och självförtroende samt om leken främjar barnens vänskapsband mellan varandra.

Vilket även respondenterna också betonade *”lagen om småbarnspedagogik”* (540/2018, 3 §) som tar upp den fria lekens centrala roll i barns sociala utveckling, så det kan med säkerhet poängteras att den fria leken är enormt viktigt för barnen och deras utveckling. Den fria leken lär barnen sociala regler, samarbete och att utveckla sin kreativitet. Genom gott samarbete, att lyssna och kompromissa utvecklas barnen och deras vänskapsband stärks sinsemellan.

En intressant aspekt som lyftes fram under undersökningen är att den fria leken lätt blir bortprioriterad eftersom programmet oftast blir väldigt planerat på förhand. Pedagoger måste hitta en balans mellan planerad verksamhet samt göra utrymme för fri lek och

verkligen försöka sätta tid på det enligt våra respondenter. Genom att ge barnen tillräckligt med tid att fördjupa sig i sina lekar samt genom att inte styra dessa för mycket skapar pedagogerna förutsättningar för en utveckling av både kreativitet och sociala färdigheter. Tetzchner lyfter fram i boken *"Utvecklingspsykologi"* (2016, s 625–626), han menar att en mera lekbetonad undervisning i pedagogiken leder till mer socialt deltagande, inte nödvändigtvis till en bättre inlärning samt att leken även främjar olika specifika färdigheter.

Respondenterna lägger även tonvikt i att pedagogerna på daghem har en stor roll i barnens utveckling, vilket vidare stärks genom Rasmussen (2016, s. 88–89) som betonar att de har en stödjande roll, men den fria leken ska ha en egen plats i verksamheten. Pedagogerna ska vara närvarande för att ge trygghet och hjälpa de barn som har det svårare att ta sig in i leken. Genom att pedagogerna ger positiva feedback åt barnen stärker de deras självkänsla och självförtroende. I den fria leken får barnen även möjlighet att utforska sin identitet och utveckla sitt självförtroende. Pedagoger har ansvaret att skapa en stimulerande lekmiljö för barnen, lekmiljön bör spegla barnens intressen och vara flexibel med material som lockar till fantasi. Om det finns för många leksaker kan det vara överstimulerande för barnen, genom att rotera leksakerna hjälper det att hålla leken fokuserad och lustfylld. Även viktigt att pedagogerna tänker på var sakerna är placerade, de ska finnas på en sådan nivå att barnen själv kan välja vad de vill ha vilket uppmuntrar självständighet.

Vidare stärker den fria leken barnens vänskapsband genom gemensamma lekar och att kunna lösa konflikter tillsammans. För att barnen ska våga delta i leken är trygghet viktigt för barnen vilket stämmer överens med Åm. E (1986, s 74-77) *"Leken i förskolan: De vuxnas roll"*. Åm betonar att barn kan utveckla starka vänskapsband vilket kan påverka gruppdynamiken barnen sinsemellan, men vänskapen ger även barnen trygghet och emotionellt stöd.

Det framkom även genom respondenterna att det ibland kan uppstå situationer där vissa barn exkluderas från leken. Här betonar respondenterna vikten av att aktivt arbeta för inkludering och uppmuntra barn att leka med olika kamrater. Det är också viktigt att pedagogerna uppmärksammar barn som har svårt att ta sig in i leken och erbjuder extra stöd för att hjälpa dem att känna sig delaktiga i gruppen. Om det blir en konflikt mellan barnen ska man som pedagog hålla sig lugn och hjälpa barnen att lösa konflikten genom positiv förstärkning och öppna frågor. Man ska även anpassa stödet efter barnens ålder och utveckling samt ge emotionellt stöd vid behov. Även Lillemyr (2013, s. 58–61) betonar att pedagoger spelar en viktig roll i att observera och stödja barns lek för att säkerställa att alla barn ges möjlighet att delta och utvecklas utifrån sina individuella förutsättningar.

Den fria leken är en naturlig miljö för barnen att utveckla sociala färdigheter, empati och språklig utveckling. Det framkommer att respondenterna i sitt arbete med barnen utgår ifrån *"Planen för småbarnspedagogiken"* (2022, s. 35–36), speciellt pedagogernas närvaro är viktigt för att se barnens utveckling, pedagogerna behöver även skapa nya och varierande lärmiljöer utifrån barnens intresse och behov. Lärmiljön för den fria leken kan även anpassas för att stödja barnens lärande genom att integrera till exempel matematik i leken. Respondenterna betonar att även barn med begränsade språkkunskaper kan uttrycka sig genom leken. Genom att leka med andra barn får de möjlighet att kommunicera och förstå varandra på ett sätt som stärker både språket och de sociala färdigheterna. Dessutom är den fria leken ett utmärkt sätt för barnen att utveckla empati, eftersom de får möjlighet att sätta sig in i andras känslor och perspektiv genom att själva vara en del av lekar som involverar samspel och förståelse för andras behov.

11 Sammanfattning av resultat

Några av våra intervjufrågor, se bilaga 1, upplever vi ha gått in i varandra efter intervjuerna, därav fick vi lite liknande svar på några frågor. Intervjuerna har ändå gett goda och utförliga svar på det vi ville undersöka, nämligen hur den fria lekens inverkan har på barns sociala utveckling. Genom våra frågor fick vi svar av professionella pedagoger på den fria lekens betydelse och hur avgörande den är för barns sociala, emotionella och kognitiva utveckling.

Även hur leken lär barnen samarbete, sociala regler och stärker deras kreativitet. Våra respondenter gav även utförliga svar gällande pedagogens roll inom daghemmen gällande fri lek, vilka är att de bör vara närvarande och stödjande men inte styra leken för mycket. En pedagog bör även ge trygghet och stöd åt barn som behöver det.

Våra respondenter gav även goda svar gällande självkänsla och självförtroende, hur viktigt det är att ge positiv feedback eftersom detta stärker barns självkänsla och självförtroende, även hur den fria leken ger barn möjlighet att utforska sin identitet. Våra respondenter betonade också hur viktigt det är att inkludera och fokusera på vänskapsrelationer mellan barnen vilket hjälper barns språkutveckling. Att planera in den fria leken är något alla respondenter tog upp till viss mån tillsammans med daghemmens strukturerade scheman, även hur viktig lärmiljön är för barnens fria lek och forma den utgående från deras intressen.

Våra intervjufrågor, se bilaga 1, gav väldigt bra svar från respondenterna. De arbetar alla som pedagoger i daghemmen och de hade alla goda kunskaper om vad barnen behöver för att utvecklas på bästa möjliga sätt. Trots att somliga frågor gick in i varandra så kom det ändå unika svar och olika synvinklar i alla svar vilket gjorde det intressant att analysera och jämföra.

12 Slutdiskussion

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka betydelsen av den fria leken för barns sociala utveckling samt söka svar på våra frågeställningar för hela examensarbete. Vi upplever att vi har fått svar på detta genom att först göra en grundlig teoretisk bakgrund samt genomföra intervjuer baserade på frågor som bygger på kunskap vi fått genom vår forskning i ämnet.

I teoridelen så går vi igenom hur den fria leken är uppbyggd. Vi färdigställde vår teoridel före vi utförde intervjuerna vilket gav oss god insikt samt gjorde det enklare att förstå frågorna och svaren vi fick. I teoridelen behandlade vi vad den fria leken är och sådant som medföljer i barnens sociala utveckling. Därav tog vi upp om bland annat betydelsen av fri lek för social utveckling, självkänsla kontra självförtroende och vänskapsrelationer. Även hur vi pedagoger har en påverkan på den fria leken men även olika leksorter samt lekteorier som all teori kring den fria leken bygger på. Alla dessa aspekter får vi svar på under teoridelen för att senare vidare utveckla det genom att intervjua pedagoger som arbetar inom branschen.

I början av vårt arbete övervägde vi noggrant vilket daghem vi skulle göra våra intervjuer på. Vi valde ett daghem där vi kände oss trygga med miljön där vi kunde genomföra intervjuerna. Genom detta val så kände vi att pressen minskade och det gick bättre att fokusera mer på själva intervjusituationen. Vi tyckte att våra intervjuer flöt på bra, både från vårt håll som intervjuande och från respondenternas håll. Vi upplevde att samtalen utvecklades mera som en dialog mellan oss än som strikta strukturerade intervjuer då vi träffades fysiskt, vilket vi tror bidrog till att respondenterna gav utförliga och reflekterande svar. En bidragande faktor till detta var troligtvis att vi skickade ut intervjufrågorna i förväg, ca 1-2 veckor före intervjutittfällena. De gjorde att respondenterna kunde förbereda sig och reflektera kring frågorna, vilket vi tror påverkade samtalets djup och kvalitet.

Vi tycker det har varit ett intressant ämne att skriva om, eftersom vi båda två har tankar kring att arbeta inom småbarnspedagogiken i framtiden så har det varit givande med tanke på framtiden. Genom att skriva teoridelen har vi lärt oss mera om teorier medan då vi intervjuade fick vi en bättre uppfattning hur det faktiskt är i arbetslivet. Genom teorin kommer det fram hur viktig den fria leken är för barnen och deras utveckling medan genom intervjuerna kommer det fram att det är lätt en del som blir bortprioriterad. De är något vi tycker är väldigt tråkigt men detta väcker lärdomar hos oss hur viktigt det är att man själv som pedagog tar in den fria leken då man börjar arbeta.

Vi tycker det har varit väldigt intressant att undersöka och skriva om detta ämne. Något vi även tycker skulle vara intressant är att göra samma undersökning om 10 år och se om man skulle få samma resultat eller om man skulle få helt nya resultat. Vi hoppas att den fria leken kommer få en större roll inom småbarnspedagogiken och att alla pedagoger skulle förstå hur viktigt den är för barnen men även för deras utveckling.

13 Litteraturförteckning

Barnkonventionen – fullständig version. Hämtad 05 februari 2025

<https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/skolmaterial/barnkonventionen/hela-barnkonventionen/>

Cheng, Y.-J., & Ray, D. C. (2016). Child-Centered Group Play Therapy: Impact on Social-Emotional Assets of Kindergarten Children. *The Journal for Specialists in Group Work*, 41(3), 209–237. <https://doi.org/10.1080/01933922.2016.1197350>

Elkind, D. (1974). *Barn och unga i Piagets psykologi*. Natur och kultur.

Ellneby, Y. (2019). *Den livsviktiga leken* (Första upplagens första tryckning). Natur & Kultur.

Fagerli, O., Lillemyr, O. F., & Søbstad, F. (2001). *Vad är förskolepedagogik?* Studentlitteratur.

FINLEX ® - Uppdaterad lagstiftning: Lag om småbarnspedagogik 540/2018. Hämtad 19 november 2024, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2018/20180540>

Granberg, A. (2004). *Småbarnslek—En livsnödvändighet* (1:a uppl.). Liber AB.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022 | Utbildningsstyrelsen. (u.å.). Hämtad 23 januari 2025, från <https://www.opf.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/grunderna-planen-smabarnspedagogik-2022>

Holme, I. M., Nilsson, B., & Solvang, B. K. (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder* (2. uppl.). Studentlitteratur.

Jensen, M. (2013). *Lekteorier* (1. uppl.). Studentlitteratur.

Kirk, G., & Jay, J. (2018). Supporting Kindergarten Children's Social and Emotional Development: Examining the Synergetic Role of Environments, Play, and Relationships. *Journal of Research in Childhood Education*, 32(4), 472–485. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1495671>

- Kohonen, L., Kuula-Luumi, A., & Spoof, S.-K. (2019). Etiska principer för humanforskning och etikprovning inom humanvetenskaperna i Finland. 3, 2019.
- Kreutz Wirfelt, A. (2014). *Små barns utveckling: Känslomässig, motorisk och social utveckling hos barn 0-4 år* (1. uppl). Gothia fortbildning.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.
- Lillemyr, O. F. (2013). *Lek på allvar: En spännande utmaning* (1. uppl). Liber.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar: Mening och innehåll*. Studentlitteratur.
- Löfdahl Hultman, A. (2014). *Kamratkulturer i förskolan: En lek på andras villkor* (2., [rev.] uppl). Liber.
- Rasmussen, T. H. (2016). *Lek på rätt väg? På spaning efter leken* (1. uppl). Studentlitteratur.
- Samuelsson, I. P., & Carlsson, M. A. (2008). The Playing Learning Child: Towards a pedagogy of early childhood. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 52(6), 623–641. <https://doi.org/10.1080/00313830802497265>
- Tetzchner, S. von. (2016). *Utvecklingspsykologi* (andra upplagan). Studentlitteratur.
- Åm, E. (1986). *Leken i förskolan: De vuxnas roll*. Natur och kultur.
- Öhman, M. (2019). *Värna barns lekstyrka* (Första upplagan). Gothia fortbildning.

Intervjufrågor

1. Hur ser du på den fria lekens roll i verksamheten på daghemmet?
2. Vilka möjligheter ser du att den fria leken ger barnen att utveckla sina sociala kompetenser, enligt dig?
3. Hur tror du att den fria leken bidrar till att stärka barns självkänsla och självförtroende?
4. På vilka sätt kan fri lek bidra till att skapa och stärka vänskapsband mellan barnen?
5. Vilka utmaningar upplever du med att skapa en inkluderande miljö där alla barn kan delta i fri lek?
6. Hur skapar du en miljö som stimulerar fri lek och gör den meningsfull för barnen?
7. Hur stödjer du barn som har svårt att delta i den fria leken, och vilka knep använder du för att inkludera dem?
8. Hur hanterar du konflikter som uppstår mellan barn under den fria leken?
9. Kan du ge ett exempel på något du lärt dig om barns sociala utveckling genom att observera deras fria lek?
10. Om du kunde förändra något i verksamheten för att ytterligare främja fri lek, vad skulle det vara?
11. Vilket råd skulle du ge en ny pedagog om vikten av fri lek i arbetet med barn?

Samtyckesblankett för deltagande i intervju

Syfte och bakgrund

Vi, Emelie Vesterlund & Sofia Eklund studerar tredje året till socionom vid Yrkeshögskolan Novia och genomför denna intervju som en del av vårt examensarbete. Syftet med intervjun är att undersöka betydelsen av den fria leken för barns sociala utveckling. När vårt examensarbete är färdig kommer det att publiceras på Theseus.fi

Vad deltagandet innebär

Intervjun kommer att ta ungefär 45 minuter och innehåller frågor om hur den fria leken påverkar barns social utveckling, deras vänskap, självkänsla, självförtroende och dina tankar om fria leken. Deltagandet är helt frivilligt, och du kan när som helst avbryta utan att ange någon orsak.

Hantering av personuppgifter och anonymitet

Alla svar behandlas konfidentiellt. Dina personuppgifter kommer inte att delas med någon utanför studien, och materialet kommer att anonymiseras vid analysen. Intervjumaterialet kommer att lagras på ett säkert sätt och raderas då vi är färdiga med vårt examensarbete, senast maj 2025.

Inspelning av intervju

Intervjun kommer att spelas in för att underlätta transkribering. Inspelningen kommer endast att användas i forskningssyfte och raderas efter transkribering.

Kontaktuppgifter

Tack för att du tar dig tid att medverka. Din medverkan är värdefull och bidrar till viktig kunskap inom ämnet. Om du har några frågor är du välkommen att kontakta oss:

Vår kontaktinformation

Samtycke

Jag har tagit del av informationen ovan och samtycker till att delta i intervjun. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst kan avbryta det utan konsekvenser.

Deltagarens namn: _____

Deltagarens underskrift: _____

Datum: _____

Intervjuarens namn: _____

Intervjuarens underskrift: _____

Datum: _____

Intervjuarens namn: _____

Intervjuarens underskrift: _____